

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ УКРАЇНИ
Відділ виховних систем у педагогічній освіті

**Формування інноваційного стилю
педагогічної діяльності майбутніх вчителів
в системі загальнокультурного розвитку особистості**

Програма та методичні рекомендації до спецкурсу
«Основи інноваційного стилю педагогічної діяльності»
(Мазур І.М.)

Київ – 2013

УДК 378.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № __ від __ листопада 2013 р.).

Формування інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів. Програма та методичні рекомендації до спецкурсу «Основи інноваційного стилю педагогічної діяльності» / Укл. І.М. Мазур. – К.: ІПООД, 2012. – 72с. (3 др.арк.).

Автор-укладач: Мазур Ірина Михайлівна, молодший науковий співробітник відділу виховних систем у педагогічній освіті ІПООД НАПН України.

Рецензенти:

У методичних рекомендаціях представлено основні поняття з проблеми інноваційного стилю педагогічної діяльності. Висвітлено різноманітні погляди науковців на одну з сучасних проблем освіти.

Для викладачів та студентів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

СТРУКТУРА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

1. **Пояснювальна записка:**
 - актуальність теми спецкурсу,
 - мета спецкурсу,
 - завдання спецкурсу,
 - знання та вміння якими повинен оволодіти майбутній викладач після вивчення курсу.
2. Опис предмета навчального курсу.
3. Програма спецкурсу «Основи інноваційного стилю педагогічної діяльності».
4. Зміст курсу:
 - назва модуля;
 - основні поняття;
 - лекція (тема, питання для обговорення);
 - самостійна робота (тема, завдання);
 - оцінювання навчальних досягнень (питання для самоконтролю, теми рефератів, питання модульної контрольної роботи, питання до заліку);
 - короткий словник спеціальних термінів;
 - рекомендована література.
 - Змістовий модуль 2.
 - Змістовий модуль 3.
5. Методи та критерії оцінювання знань студентів:
 - види контролю,
 - шкала оцінювання.
6. Компоненти, критерії та рівні інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів.
7. Комплекс методик для визначення рівня сформованості інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів.

ПОЯСЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність теми спецкурсу.

Ці та інші питання теорії інноватики знаходяться в полі зору видатних вітчизняних учених: І.А. Зязюна, О.В. Киричука, О.Я. Савченко, В.М. Мадзігона, В.Ф. Паламарчук, І.Д. Бехта, Б.С. Кобзаря, О.Л. Кононко, І.Г. Єрмакова, О.І. Виговської, Н.М. Островерхової, П.І. Дроб'язко, Л.С. Масола, Є.М. Гладченко, Н.О. Рєпи та ін.

Методичні рекомендації «Основи інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкових класів» сприяють ознайомленню з основними теоретичними та практичними аспектами інноваційного стилю педагогічної діяльності, формує цілісну картину розуміння основних понять.

Спецкурс «Основи інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкових класів» має за мету сформувати інноваційний стиль педагогічної діяльності у майбутніх вчителів початкових класів в трьох напрямках: теоретичному, практичному та особистісному.

Курс передбачає: формування системи знань, які необхідні для кращої організації самостійного пошуку необхідної інформації, структурування знань та навчальної інформації, використовувати інформаційні технології в освітній діяльності, мотивувати самостійну роботу з комп'ютерною технікою.

Програма спецкурсу складена відповідно до навчального плану і призначена для студентів 3-4 курсів гуманітарних спеціальностей. Він розрахований приблизно на 54 годин аудиторних занять. Його можна викладати як цілісний курс або, за бажанням викладача, скласти з окремих модулів.

Метою спецкурсу: висвітлити різноманітність поглядів сучасних науковців і практиків до проблеми інноваційний стиль педагогічної діяльності та підвищити рівень підготовленості до інноваційної діяльності в загальнокультурному розвитку особистості педагога. Формування інноваційного стилю педагогічної діяльності допоможе майбутньому вчителю початкових класів знати закономірності сприйняття й розуміння

інформації, психологічні аспекти впливу медіа на спосіб життя, стосунки та цінності особистості. А також формування вмінь і навичок пошуку інформації, інтерпретації та критичного аналізу медіатекстів, створення власних продуктів медіатекстів, адекватних завданням і умовам комунікації. Забезпечення професійно-педагогічної комунікації вчителя, на формування навичок роботи з комп'ютерними мережами, зокрема з Інтернетом, з електронними банками інформації тощо.

Завдання спецкурс: тлумачити основні поняття і термінологію курсу та оперувати ними; ознайомлення студентів з особливостями інноваційних процесів; підготовка студентів до самостійного ведення занять; підготувати активних, висококваліфікованих, професійно грамотних, здатних творчо мислити і працювати в сучасній школі.

Після вивчення курсу студенти повинні знати: сутність інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкових класів; роль інформації.

Після вивчення курсу студенти повинні уміти: здійснювати пошук, уміти грамотно вибирати необхідну інформацію, використовувати, аналізувати та уміти володіти культурою передачі інформації і культурою її сприйняття; сприймати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання в області медіа, використовувати можливості медіатехнологій.

ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ
«ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ
ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
ПЕДАГОГА»

№	Тема заняття	кількість годин				
		Лекції	Семінари	Самостійна робота	Практичні заняття	Загальна кількість
Змістовий модуль І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА						
1.	Професійна підготовка вчителя початкових класів в умовах інформаційного суспільства	2				
2.	Готовність майбутнього вчителя початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інформаційного суспільства			2		
3.	Сучасний учитель інновації та		2			
Змістовий модуль ІІ. ОСНОВИ І СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ						
1.	Інноваційна освітня діяльність					
2.	Зміст і структура педагогічних інновацій					
3.	Інноваційний потенціал педагогічних					

	систем					
4.	Неперервна освіта та інноваційна культура вчителя – умови його професійного савдосконалення					
Змістовий модуль III. ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ОСНОВА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ						
1.	Сутність інформації в інформаційному суспільстві					
2.	Інформація в епоху інформаційного суспільства					
3.	Різновид стилів					
4.	Сутність інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкових класів					
Усього годин						22

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	2
Програма спецкурсу «Основи інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкових класів».....	3
Змістовий модуль I..... (Спецсемінар)	
Змістовий модуль II..... (Спецсемінар)	
Змістовий модуль III..... (Спецсемінар)	
Методи та критерії оцінювання знань студентів.....	
Компоненти, критерії та рівні готовності студентів до науково-дослідної діяльності.....	
Комплекс методик щодо визначення рівня сформованості інноваційного стилю педагогічної діяльності студентів спеціальності початкових класів.....	
Додатки.....	
Використана література.....	

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ: Професійна підготовка вчителя початкових класів в умовах інформаційного суспільства

Мета: розкрити сутність основних понять, визначити вимоги інформаційного суспільства до педагогічної діяльності вчителя, розглянути процеси що відбуваються в освіті.

Основні поняття: неперервна освіта, інформаційне суспільство, інформатизація освіти, інформаційні ресурси, глобалізація, гуманізація.

План

1. Педагогічна освіта в контексті сучасних реалій глобалізації.
2. Вимоги інформаційного суспільства до професійної діяльності вчителя початкових класів.
3. Сучасні завдання інформатизації освіти.

Структурно-логічна схема лекції

1. XXI століття стало епохою глибинних, революційних трансформацій, пов'язаних з руйнацією не тільки традиційних, а й модерних соціальних структур, та формуванням нового глобального універсуму, в якому поєднуються риси різних цивілізаційних укладів.

Досить широко проблема глобалізації висвітлюється у філософській, соціологічній, психолого-педагогічній літературі. Найбільш відомі підходи до розкриття сутності цього процесу містяться в працях У. Бека, Е. Гідденса, Г. Герборна, М. Делягіна, В. Іноземцева та ін.

Процес та наслідки впливу глобалізації у сфері освіти розглядають Б. Вульфсон, О. Золотухіна-Аболіна, В. Кочетков, В. Кукушин, Г. Лактіонова, В. Нечаєв, Ю. Терещенко. Сьогодні глобалізація тлумачиться як «комплексне явище, яке включає низку процесів, що відбуваються

водночас» і має кілька «вимірів», найбільш помітними і важливими серед яких є глобалізація ринку, виробництва та інформації [Диев В.С. Многомерный вектор глобализации: начало и основные компоненты // Философия образования. - 2005. - № 1 (12). - С.15-21., с.15].

Глобалізм (як теорія, ідеологія і стратегія) вивчали тривалий час. Зокрема, для О. Галкіна глобалізм – це тип осмислення нинішнього етапу руху до універсалізації людської спільноти і, відповідно, система цінностей життя [3]. Цей термін набув міждисциплінарного змісту і досить суперечливих трактувань. На сьогодні існують різні, і навіть протилежні точки зору на сутність, причини і наслідки цього процесу.

Один із негативних впливів глобалізації – посилення психологічного навантаження на людину. Таким чином постає завдання перебудови освіти для того, щоб уникнути такого перенавантаження. Частково це вирішується збільшенням терміну навчання і запровадженням нової шкали оцінювання якості знань. Не менш актуальні завдання організації психологічної служби у школі і вузі, утвердження нового стилю спілкування учителя й учня, запровадження нових методик організації навчально-виховного процесу, інформаційних педагогічних технологій, які зміщують центр ваги у бік самоорганізації, самонавчання, самовизначення. Процеси, що відбуваються у суспільстві, освіті вимагають нову якість підготовки вчителя, викладача, вихователя, всього комплексу науково-методичного забезпечення. Таким чином, перед вчителем висувуються вимоги, а саме: вчитель повинен формувати раціональне мислення і культуру, формувати наукові знання про людину, природу і соціальний світ, розкривати його значення для особистості, виховувати в ній відчуття своєї особистої причетності до світу не лише як об'єкта соціальних впливів, а й як їх активного суб'єкта. Вчитель повинен повсякчас переконувати свого учня в тому, що для кожної людини важливо бути в контексті подій, брати активну участь у житті колективу, суспільства, виражати себе через свою творчість. Значимість особистості в її самооцінці — могутній фактор активності, громадянськості, життєтворчості.

Освіта повинна формувати цілісний образ світу, забезпечувати його сприйняття в гармонії розуму, почуття і волі. Сьогодні ж формуються лише його фрагменти, які сприймаються, як правило, розрізненими, а не гармонізованими.

Головним показником ефективності навчання мають стати не просто сума знань, які учень або студент засвоїв у процесі перебування у школі чи вузі, а здатність до їх самостійного здобуття, до самонавчання, вміння користуватися джерелами і засобами інформації, постійно підвищувати рівень своєї освіти.

Однією з ознак і однією з провідних напрямів глобалізації є інформаційні потоки. Інформація сьогодні насувається на людину, а потім подвоюється і потроюється практично через кожних два-три роки. Це означає, що без комп'ютера (як засобу оперативної обробки інформації) людина приречена на соціальне аутсайдерство. На жаль, в Україні комп'ютеризація освіти здійснюється безсистемно, а головне — розпоршеними зусиллями розрізнених суб'єктів господарської, наукової і політичної діяльності. Настав час формування і впровадження єдиної, цілісної, комплексної державної програми комп'ютеризації освіти. Не менш важливе і формування інформаційно-комп'ютерної культури вчителя. Без такої культури техніка залишиться лише іграшкою в руках підлітка, а не інструментом розвитку його пізнавальних здібностей, освіти й виховання.

2. Сьогодні, як ніколи раніше, зросли вимоги до загальнокультурного і професійного рівня вчителя. Відбувається це у зв'язку із загальним підвищенням рівня науковості всіх сфер громадського життя, у тому числі й освітніх процесів, що виявляється в значному зростанні обсягу і збільшенні глибини, інтелектуалізації знань. У свою чергу, саме ці процеси ускладнюють фахову діяльність педагога, посилюють його потребу в теоретичному осмисленні результатів своєї діяльності, у виконанні дослідницької функції, підвищують прагнення педагога до максимального використання передових новаторських технологій.

Зміни в професійній діяльності вчителя в епоху інформатизації освіти детально розглянуті Ю.С. Рамським, наголошуючи на тому, що головне завдання вчителя – виховувати громадянина інформаційного суспільства (суспільства знань), а «методологією освіти мусить стати методологія вибудовування нових знань» [Рамський Ю.С. Зміни в професійній діяльності вчителя в епоху інформатизації освіти // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №2 Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб.наук.пр. – К.:НПУ, 2007. – 5 (12). – С.206-210]. Для цього вчитель має вміти: розробляти власну методiku, реалізувати дослідницький підхід у навчанні; формувати в учнів критичне ставлення до готових рішень; навчити учнів вибирати індивідуальний освітній маршрут; володіти методикою проектної діяльності; здійснювати педагогічні дослідження; бути відкритим до інновацій; вміти використовувати ІТКТ у професійній діяльності; аналізувати проблеми інформаційної екології особистості.

В інформаційному суспільстві передбачаються головні цілі підготовки майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної діяльності: формування нової особистісної позиції та нового змісту організації навчально-виховного процесу; формування нового типу аналітичного, методологічного та проектно-конструктивного мислення; формування нового типу діалогічного стилю соціальних та міжособистісних взаємодій; неперервна освіта і постійне самовдосконалення.

3. У статті В.Г. Кременя «Суспільство знань і якісна освіта» [2] означено проблеми, які необхідно вирішувати в освіті у процесі її реформування, щоб вона відповідала сучасним цивілізаційним змінам суспільства.

По-перше, у зв'язку з тим, що зміна ідей, знань і технологій відбувається швидше, ніж зміна людського покоління, навчити людину на все життя за звичної, традиційної освіти неможливо. Тому слід змінювати функції навчального процесу в освітніх закладах. Поряд із засвоєнням базових знань необхідно навчати учнів самостійно оволодівати новими знаннями та інформацією, *навчити навчатися, виробити потребу в навчанні впродовж*

життя. Суттєвою є також функція навчального процесу – навчити людину використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності. Особливо це важливо в умовах, коли людство рухається до нової якості суспільного розвитку – суспільства знань, вирішальним чинником якого буде Людина, здатна діяти на основі отриманих знань і їх практичного використання.

По-друге, враховуючи, що процес глобалізації, який супроводжується розвитком сучасних інформаційних технологій, суттєвим чином збільшує сферу комунікації, у якій живе і функціонує людина. Вона отримує нескінченну множину інформаційних впливів з усього світу, вступає у відносини і контакти з громадянами своєї та інших країн. Ці впливи не тільки різноманітні, а й часто суперечливі, протилежні, що суттєвим чином ускладнює визначення самостійної позиції людини. Тому навчально-виховний процес в освітніх закладах, а також і соціальне середовище суспільства в цілому, мають бути максимально зорієнтовані на формування розвиненої, самодостатньої особистості.

По-третє, зважаючи, що смислом і основним показником прогресу людства є розвиток кожної окремої людини на основі її здібностей, актуальним є завдання максимально наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, здібностей та особливостей. На перший план тут виступає принцип дитиноцентризму в значенні уваги до кожної дитини з її сутнісними характеристиками. Організація навчально-виховного процесу за принципом дитиноцентризму єдиний шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства і єдиний шлях до щастя кожної людини. Упровадження принципу дитиноцентризму потребує як зміни навчальних планів, так і зміни взаємовідносин учителя й учня (професора і студента). З огляду, насамперед, на застосування нових інформаційних технологій, учитель має бути партнером учня в навчанні і розвитку.

По-четверте, для виконання освітою її місії необхідно, щоб держава забезпечила максимально наближені стартові можливості дітей із різних сімей у здобутті освіти і здійсненні перших самостійних кроків у житті.

Можна стверджувати, що інформатизація освіти – один з основних чинників вирішення вище зазначених проблем в освіті.

У вирішенні *першої* із зазначених проблем сучасні інформаційні технології, враховуючи можливості Інтернету, мають вирішальне значення. Такі їх властивості як:

- можливість надавати практично необмежені обсяги інформації з будь-яких галузей знань;
- можливість доступу до інформаційних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці;
- наявність в Інтернеті значної кількості спеціальних навчальних курсів із різних дисциплін, яка постійно збільшується;
- можливість дистанційного навчання дозволяють кожній людині, що має можливість користуватися сучасними інформаційними технологіями, навчатися в будь-які моменти впродовж усього свого життя, самостійно вибираючи бажану галузь і траєкторію навчання.

Завдання інформатизації освіти у вирішенні даної проблеми – постійне вдосконалення програмних і технічних засобів з урахуванням досягнень педагогічних, психологічних і технічних наук, спрямованих на спрощення пошуку необхідних знань, їх засвоєння і практичне застосування.

Друга проблема – необхідність формування розвиненої, самодостатньої особистості, здатної приймати правильні рішення в умовах дії на неї все зростаючої кількості різноманітних впливів, часто суперечливих і протилежних – значною мірою є породженням інформатизації суспільства в цілому і освіти зокрема. Її вирішення окрім відповідної орієнтації навчально-виховного процесу в освітніх закладах на формування особистості, очевидно, може здійснюватися і засобами інформаційних технологій. Завдання інформатизації освіти у вирішенні цієї проблеми – розробка з урахуванням

досягнень психологічної науки спеціального програмного забезпечення, присвяченого формуванню особистості, а також врахування під час розробки програм з інших навчальних предметів фактору впливу їх майбутнього використання на формування особистості.

У вирішенні *третьої* проблеми – організації навчально-виховного процесу за принципом дитиноцентризму – важливу роль повинні відігравати інформаційні технології. Уже сьогодні створені навчальні комп'ютерні програми і системи, які певною мірою спроможні адаптуватися до здібностей учня. Завдання інформатизації освіти у вирішенні цієї проблеми – створення спільно з педагогами і психологами навчальних комп'ютерних систем, які дозволять максимально наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, здібностей та особливостей. Особлива увага повинна бути приділена створенню навчальних комп'ютерних систем для дітей з особливими потребами. Природно, що в таких навчальних системах учитель (викладач) повинен бути не ментором, а партнером учня (студента) в навчанні і розвитку.

Вирішення *четвертої* проблеми лежить як у науково-технічній, так і в фінансово-економічній і адміністративній площинах.

Одним із важливих факторів, що суттєво впливають на можливість одержання якісної освіти, є можливість користуватися сучасними інформаційними технологіями. Тому «забезпечити максимально наближені стартові можливості дітей із різних сімей у здобутті освіти» в сучасних умовах означає, зокрема, забезпечити для всіх дітей рівні можливості користуватися інформаційними технологіями. Вище наведені приклади свідчать, що інформатизація освіти є важливим засобом і складовою реформування освіти. Перехід системи освіти на якісно новий рівень без її інформатизації просто неможливий. Водночас необхідно зауважити, що використання інформаційних технологій необхідне і корисне не лише у реформованій, але й у нинішній освіті.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ: Готовність майбутнього вчителя початкових класів до інноваційної діяльності в умовах інформаційного суспільства

План (питання для обговорення):

1. Основні функції освіти в період становлення інформаційного суспільства.
2. Інформатизація освіти як складник глобалізації.
3. Тенденції професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у світлі сучасних вимог.
4. Педагог як фільтр позитивного і негативного впливу глобалізації на учнів.
5. Вплив ціннісних орієнтацій педагога на педагогічну діяльність.

САМОСТІЙНА РОБОТА: Сучасний учитель та інновації

Завдання:

1. Виділіть найважливіші напрями розвитку системи підготовки творчого вчителя початкових класів в умовах глобальної інформатизації суспільства.
(Відповідь: Інформатизація освіти; інтеграція змісту освіти; гуманізація; забезпечення наступності і неперервності; розвивальний, діяльнісний характер освіти; активізація навчальної і педагогічної діяльності, надання їй характеру творчого пошуку.)
2. Визначити сучасні завдання інформатизації суспільства.
3. Визначте яку роль і значення має відігравати вчитель і якими якостями має він володіти, щоб відповідати вимогам інформаційної революції.
4. Підберіть цитати, міркування видатних педагогів, письменників про вимоги до педагогічної діяльності та особистості вчителя.
5. Підготувати доповідь на тему «Вимоги інформаційного суспільства до професійної діяльності вчителя».

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА

1. Назвіть які революційні процеси відбуваються в сучасній освіті.
2. Дайте визначення поняття глобалізація, інформатизація освіти, гуманізація.
3. Головні мета інформатизації освіти.
4. Охарактеризуйте вимоги інформаційного суспільства до професійної діяльності вчителя початкових класів.
5. Суспільна значущість учителя полягає в(продовжить).
6. Які базові цінності повинні бути у педагога, і які він має прищепити учневі?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСНОВИ І СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ: Зміст і структура педагогічної інновації

Мета: забезпечити усвідомлення змісту та розкрити сутність основних понять, визначити вимоги інформаційного суспільства до педагогічної діяльності вчителя, розглянути процеси що відбуваються в освіті.

Основні поняття: інноваційність, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, педагогічна інновація, готовність вчителя до інноваційної діяльності, фрейм.

План

1. Інноваційність – важлива ознака та особливості інноваційного розвитку сучасної освітньої системи.
2. Завдання, зміст і методи інноваційної діяльності.
3. Готовність вчителя до інноваційної діяльності як педагогічна проблема
4. Теоретичні аспекти педагогічної інноватики.

Структурно-логічна схема лекції

1. Під інноваційним розвитком освіти треба розуміти комплекс створених і запроваджених організаційних та змістових нововведень, розвиток низки факторів та умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи. Такий складний психолого-педагогічний процес потребує чітко спланованих системних дій з боку всіх освітянських структур, які в своїй сукупності складають основу інноваційної політики.

Інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, ґрунтована на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Система і зміст навчання в сучасному світі розвиваються в контексті глобальних освітніх тенденцій, серед яких найпомітнішими є:

- масовість освіти та її неперервність;
- значущість освіти для індивіда і суспільства;
- орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності;
- адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості;
- орієнтація на демократизацію всіх освітянських структур;
- орієнтація навчання на інновації, особистість, забезпечення можливостей її саморозвитку та саморозкриття.

Ці тенденції свідчать, що головною функцією освіти є розвиток людини, зокрема її культури. Освіта має забезпечити кожному, хто навчається, широкі можливості для здобуття таких умов розвитку та підготовки до життя:

- знань про людину, природу і суспільство, що сприяють формуванню наукової картини світу як основи світогляду та орієнтації у виборі сфери майбутньої практичної діяльності;
- досвіду комунікативної, розумової, емоційної, фізичної, трудової діяльності, що сприяє формуванню основних інтелектуальних, трудових, організаційних умінь і навичок, необхідних у

повсякденному житті для участі в суспільному виробництві, продовженні освіти та самоосвіти;

- досвід творчої діяльності, що відкриває простір для розвитку індивідуальних здібностей особистості.

Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, провідну роль у якому відіграє його налаштованість на самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти.

Інноваційність необхідно розглядати не тільки як налаштованість на сприйняття, продукування і застосування нового, а насамперед як відкритість та демократичність освітньої системи. Щодо особистісного чинника педагогічної діяльності, це означає: відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцями, яка передбачає рівність психологічних позицій обох сторін; відкритість культурі й суспільству, що виявляється у прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми та обрати оптимальні способи їх розв'язання; відкритість свого «Я», власного внутрішнього світу, тобто організація такого педагогічного середовища, яке сприяло б формуванню і розвитку образу «Я».

Інноваційність як принцип педагогіки забезпечує умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку та досягнення власної і суспільної мети.

Освіта в часи глобалізації та переходу до постіндустріальної спільноти – це не лише система надання знань і виховання особистості, це фактор спеціальної стабільності, економічного добробуту, конкурентоздатності.

Усвідомлення того, що лише на інноваційному рівні можна гармонізувати взаємини між людиною і природою, успішно розв'язувати проблеми інтеграції світових культур і науково-освітнього потенціалу зокрема.

Інноваційний розвиток посилює зв'язок педагогічної науки та освітньої практики, завдяки чому результат «чистої науки», що отримали вчені у

вільному, нічим не обмеженому творчому пошуку, набуває практичного застосування.

Інноваційність передбачає утвердження відповідального способу життя людини в суспільстві та відповідального ставлення суспільства до кожної особистості зокрема. Звідси зрозуміло, що крім науки, у забезпеченні інноваційного типу розвитку економіки і суспільства в цілому провідну роль відіграє освіта. Саме через систему навчання та виховання можна підготувати людину, здатну й охочу творити і сприймати зміни, нововведення.

Саме інноваційний шлях розвитку освіти підвищив актуальність інтелектуального і креативного ресурсів, що разом виконують функцію «соціального ліфту», котрий підіймає людину на вищі щаблі суспільства. Враховуючи той факт, що з часом у всьому світі все очевиднішим виявляється суперечність науково-технічного прогресу і духовності людини, зростає значення духовного потенціалу педагогічних систем.

Під впливом інноваційних процесів поступово змінюється структура освітньої системи: відмирають застарілі педагогічні системи і виникають нові, в тому числі ресурсозберігаючі. Відбуваються також зміни в структурі та реалізації різноманітних управлінських схем педагогічної діяльності, яка мала б бути насамперед творчою за характером і змістом. Тому сьогодні можна говорити і про розвиток нових технологій управління освітою. Поширення інновацій зв'язує різні соціальні суб'єкти одне ціле, забезпечує єдине освітнє поле, а в окремих випадках зм'якшує соціальні суперечності й конфлікти, що виникають у глобалізаційному суспільстві.

Інноваційний розвиток – характерна ознака розвитку сучасної цивілізації і світового суспільства. У зв'язку з цим суттєво переорієнтовано головні завдання в освітній сфері діяльності; їх можна сформулювати так: гармонізувати ставлення педагога-практика до природи інноваційних процесів, соціальних зрушень у суспільстві, що викликають зміни в педагогічній сфері діяльності, інноваційності розвитку соціальних процесів;

навчити педагога-практика жити й діяти в умовах потоку новітньої соціальної і науково-педагогічної інформації, створити умови та передумови для його неперервного розвитку; створити умови для придбання широкого спектру новітніх психолого-педагогічних знань, що дають швидко «переключатися» на нові тенденції і стратегії освітнього процесу.

2. Центральними постатями освітньої діяльності є, як відомо, учитель і учень. Перший постає у ролі, як правило носія суспільно вивірених знань, досвіду, культури, а другий – його реципієнта. Учитель «сіє добре, мудре, вічне», учень трансформує це у власний духовний світ, світогляд і культуру.

Структура змісту розкриває змістовна спрямованість нововведення, відбита в основній ідеї та меті впливу. У контексті викладеного матеріалу структура змісту визначають за об'єктом впливу, рівнем поширення, інноваційним потенціалом нового.

Сучасні вчені поділяють новації на ті, що виникають стихійно, без відповідного окреслення завдань, усвідомлення необхідних засобів та умов. Для стихійних інноваційних процесів характерними є ситуативність виникнення, емпіричний рівень впровадження, відсутність наукового обґрунтування та організаційної культури втілення. цілеспрямовані інноваційні процеси характерні осмисленою діяльністю – вони теоретично обґрунтовані й організаційно сплановані.

Метою діяльності в інноваційному пошуку є очікуваний кінцевий результат, тобто якісна зміна об'єкта.

Завдання інноваційної діяльності педагога полягає у виконанні різноманітних за обсягом видів роботи, що залежать від змісту нововведення, його мети, термінів та засобів.

Зміст інноваційної діяльності визначається основною ідеєю інноваційного процесу, обґрунтовується метою а очікуваними результатами.

Методи інноваційної діяльності – це спеціальні процедури та операції емпіричного пізнання результатів педагогічної практики. До методів інноваційного пошуку належать: методи дослідження, метод наукового

осмислення, метод моделювання, метод формалізації, метод апробації, метод діагностування, метод аналізу, метод прогнозування, мотиваційна, змістова, процесуальна.

3. Сутність поняття «інноваційна діяльність» відбиває не лише особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему освітньої практики, а й органічно включає в себе характеристику індивідуального стилю діяльності педагога-новатора. Інноваційна діяльність передбачає вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічне винахідництво нового в педагогічній практиці, що спрямоване на формування творчої особистості, враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві й проявляється в цілі покладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту і технологій інноваційного навчання.

Вчитель інноваційної орієнтації – це особистість, здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін і є найбільш перспективним соціальним типом педагога. Як учитель-дослідник, він спрямований на науково-обґрунтовану організацію навчально-виховного процесу з прогностичним спрямуванням, має адекватні ціннісні орієнтації, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну самосвідомість, готовність до сприйняття нової інформації, високий рівень самоактуалізації, володіє мистецтвом рефлексії.

Творчість педагога-новатора проявляється в:

- ефективному використанні вже створеного досвіду в нових умовах, удосконаленні відомого у відповідності з новими завданнями, в освоєнні наукових розробок та їх розвитку;
- гнучкості при використанні запланованого в нестандартних ситуаціях;
- влучній імпровізації як на основі точних знань і компетентного розрахунку, так і на високорозвинутій інтуїції;
- умінні обґрунтувати як завчасно підготовлені, так і інтуїтивні рішення, в умінні фантазувати: бачити ближню, середню та далеку перспективи;

➤ умінні продукувати ідею, реалізувати її в конкретних умовах, бачити всі варіанти вирішення однієї й тієї ж проблеми, використовувати досвід інших.

3. Теоретичне осмислення сутності інноваційної діяльності дає змогу дійти до висновку, що її реалізація потребує не лише володіння знаннями педагогічної інноватики, але й потенційної **готовності** фахівця до даного виду діяльності.

У психолого-педагогічних джерелах «**готовність**» визначається як активно-діяльнісний стан особистості, установку на певну поведінку, мобілізованість сил на виконання завдання.

Готовність особистості до діяльності виявляється перш за все в її здатності до організації, виконання і регулювання своєї діяльності. Крім того, готовність до діяльності зумовлюється багатьма факторами, найважливішим з яких є система методів і цілей, наявність професійних знань і вмінь, безпосереднє включення особистості в діяльність, у процесі якої найбільш активно формується потреби, інтереси і мотиви здобуття суттєвих, значущих, найбільш сучасних знань і вмінь.

Поелементний склад готовності до професійної діяльності включає в себе:

➤ **мотиваційний компонент** як сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням педагогічної діяльності;

➤ **когнітивний компонент**, пов'язаний з пізнавальною сферою людини. Він являє собою сукупність знань, необхідних для продуктивної педагогічної діяльності;

➤ **операційний компонент** – сукупність вмінь та навичок практичного вирішення завдань у процесі педагогічної діяльності;

➤ **особистісний компонент**, тобто сукупність особистісних якостей, важливих для виконання професійної діяльності.

Готовність педагога до інноваційної діяльності – це складне інтегративне новоутворення особистості, суть якого складають взаємодія **мотиваційно-**

орієнтаційного, змістовно-операційного і оцінно-рефлексивного компонентів.

Функції цих компонентів забезпечують:

- творчу спрямованість педагога;
- інноваційну обізнаність вчителя;
- його технологічну озброєність в сфері проблем педінноватики;
- оперативну самокорекцію і оцінку рівнів готовності до інноваційної діяльності в себе та в інших.

Формування готовності педагога до інноваційної діяльності – системна діяльність, яка включає в себе такі *етапи*: діагностико-коректуючий; навчальний; аналітико-регулятивний.

Ефективність формування готовності педагога до інноваційної діяльності визначається такими *показниками*: спрямованість педагогічних працівників на інноваційний підхід до навчання і виховання; орієнтація методичних структур на забезпечення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора; вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи; ріст педагогічної майстерності вчителів, вихователів і керівників закладів освіти.

Вивчаючи роботу вчителя, працівники регіональної методичної служби повинні звертати увагу на наступні **характеристики педагогічної діяльності в умовах інновацій**: ставлення педагогів до новаторства та ступінь їх поінформованості про проблеми діяльності педагога-новатора; особливості мотиваційної сфери педагогів, які беруть участь в інноваційній діяльності; система уявлень педагогів про формування цілей власної діяльності; рівень самооцінки теоретичних знань і професійної готовності педагога до інноваційної педагогічної діяльності; вміння вчителя оцінити ефективність апробованих і впроваджуваних педагогічних нововведень та ін.

Розрізняють п'ять **категорій вчителів за ставленням до нововведень** (за Роджерсом):

- 1) новатори – вчителі, які завжди першими сприймають все нове, сміливо його впроваджують і поширюють;
- 2) вчителі, які першими здійснюють практичну (експериментальну) перевірку цінностей інновацій в кожній школі;
- 3) помірковані, які дотримуються правила „золотої середини” і не сприймають нового до того часу, поки його не впровадять більшість колег;
- 4) вчителі, які більше сумніваються, ніж вірять в нове, вони більше орієнтовані на старі технології, ніж на нові, а сприймають нове лише при загальній позитивній громадській думці;
- 5) останню категорію складають вчителі, в яких дуже сильний зв'язок з традиційним, старим підходом до навчання і виховання, вони консервативні і відкидають все нове.

Дослідження свідчать, що до **основних труднощів, пов'язаних із засвоєнням педагогічних нововведень**, можна віднести:

- нерозробленість механізму реалізації педагогічної інновації в конкретному навчальному закладі;
- відсутність необхідного навчально-методичного забезпечення;
- недостатня поінформованість вчителів з проблем організації і проведення інноваційної діяльності;
- відсутність сертифікованих критеріїв оцінки ефективності даної роботи;
- велике навантаження педагогів навчальною та іншими видами діяльності;
- обмеженість ресурсів та інші.

Підведемо підсумки:

Отже, рід **формуванням готовності педагогів до інноваційної діяльності** розуміють процес цілеспрямованого розвитку в умовах післядипломної освіти всіх сторін і якостей особистості, які складають готовність до даної діяльності.

Суть процесу формування готовності педагогів до інноваційної діяльності слід трактувати як зміну станів у розвитку готовності від нижчого до максимально можливого рівня в конкретних умовах.

Отже, під **готовністю до інноваційної діяльності** (Макагон Є.В.) слід розуміти інтегральну якість особистості, яка характеризується наявністю та певним рівнем сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного і оцінно-рефлексивного компонентів у їх єдності, що проявляється в прагненні до інноваційної діяльності і в підготовленості до її здійснення на професійному рівні.

4. Сучасний етап модернізації системи освіти характеризується посиленням уваги до особистості, спрямування зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу. Реалізація нових векторів розвитку освіти потребує використання інноваційних педагогічних технологій, творчого пошуку нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, виховання, управління педагогічним процесом в загальній середній школі.

На думку дослідників, *нове у педагогіці* – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувалися або не використовувалися, але й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дозволяє у змінених умовах і ситуаціях достатньо ефективно вирішувати завдання виховання та освіти.

Така діяльність у сучасній психолого-педагогічній літературі отримала назву **інноваційної** і вона передбачає створення та поширення новацій у системі освіти на всіх її рівнях.

Отже, **інноваційна діяльність** – це створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явище, перебудовує суспільно-педагогічні відносини.

Педагогічна інноватика – це сфера науки, яка вивчає процеси розвитку навчальних закладів, що пов'язані із створенням нової практики освіти. Розвиток педагогічної інноватики в Україні пов'язаний насамперед із масовим громадсько-педагогічним рухом, з виникненням протиріччя між потребою у швидкому розвитку освітньо-виховних закладів і невмінням педагогів її реалізувати. Зріс масовий характер застосування нового. У зв'язку з цим загострюється потреба у новому знанні, в осмисленні нових понять „новація”, „нововведення”, „інновація”, „інноваційний процес” та ін., а також актуалізується проблема формування теоретичної та практичної готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності.

Створення та поширення новацій в системі загальної освіти обумовлюється й рядом інших **об'єктивних факторів**:

- появою державних стандартів освіти;
- профілізацією та індивідуалізацією освітнього процесу;
- концепцією національного виховання дітей та молоді;
- авторськими навчальними програмами, підручниками, посібниками, виховними та управлінськими системами й технологіями;
- варіативними системами навчання (розливальна, модульно-розвивальна, диференційована тощо);
- методами проектування та моделювання життєтворчості особистості, діалоговою формою спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу;
- рейтинговою системою оцінювання навчальних досягнень учнів;
- модернізацією змісту, форм і методів управлінської діяльності керівників закладів освіти;
- варіативними моделями структури управління;
- появою авторських закладів освіти тощо.

Інноваційною в системі освіти регіонального рівня буде діяльність з удосконалення чи оновлення освітньої практики шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних способів і засобів досягнення встановлених цілей освіти.

Інноваційне навчання – це такий навчальний процес, що будується як творча взаємодія вчителя і учнів, котра максимально спрямована на самостійний пошук учнями нових знань, нових пізнавальних орієнтирів високого рівня складності, вироблення загальнолюдських норм та цінностей, оволодіння мистецтвом рефлексії.

Мета інноваційного навчання – розвивати в учнів можливості творчо освоювати новий досвід. Основою такого освоєння є цілеспрямоване формулювання творчого та критичного мислення, досвіду та інструментарію навчально-пошукової діяльності, рольового та імітаційного моделювання, пошуку та визначення власного особистого сенсу й ціннісних відносин.

Продуктами інноваційної діяльності є **нововведення** (новоутворення, новації), які позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризуються новим чи вдосконаленим змістом освіти, засобами навчання, виховання, освітніми моделями та адекватними їм системами управління, зафіксованими у формах, придатних для апробації, розповсюдження та освоєння.

В науковій літературі «**нововведення**» визначається як цілеспрямовані зміни, які вносять в середовище впровадження нові стабільні елементи, що спричиняють перехід системи від одного стану до іншого.

В педагогічній діяльності **нововведення** – це комплексний процес створення, поширення та використання нового педагогічного засобі для якісно кращого задоволення вже відомих суспільних потреб, процес його впровадження в окремому навчальному закладі з метою підвищення результативності освітньо-виховної діяльності.

Для забезпечення позитивного результату нововведення повинно:

- 1) виступати засобом вирішення актуальної для даної школи проблеми;
- 2) формуватися у цілком конкретних умовах і орієнтуватися на вирішення чітко окреслених педагогічних задач;
- 3) проходити попередньо експериментальну перевірку, яка супроводжується не лише контролем зі сторони педагогів, але й обов'язково контролем з боку медичних працівників, психологів, соціологів (комплексний експеримент);
- 4) бути технологічно забезпеченим і орієнтованим на прояв індивідуальних якостей, професійних умінь і навичок учителів.

Співвідношення між поняттями «нововведення» і «інновація» полягає в тому, що *нововведення* (новація) – це засіб (новий метод, методика, технологія, програма та ін.), а *інновація* – це процес освоєння цього засобу.

В цілому під інноваційним процесом розуміють комплексну діяльність щодо створення (розробки), засвоєння, використання та поширення нововведень.

До основних **характеристик нововведень** можна віднести:

- відносність новизни будь-якого засобу як в особистому, так і в історичному аспектах (те, що нове для одного педагога, може бути не новим для іншого);
- конкретно-історичний характер новизни (народжуючись у певний час, прогресивно вирішуючи завдання конкретно-історичного етапу, новація може швидко стати нормою, загальноприйнятою масовою практикою, або застаріти, стати гальмом розвитку в подальшому);
- наявність попередньо сформованих умов для потреби у запровадженні нововведень;
- суперечливий характер взаємодії нововведення із нормою.

Новизна того чи іншого засобу (нововведення) може бути:

- ***абсолютною*** – принципово невідоме нововведення, відсутність аналогів та прототипів;

- *відносною* – місцева, часткова, умовна новизна;
- *псевдоновизна* – прожектерство, прагнення зробити не стільки краще, скільки по іншому;
- *винахідницькі дрібниці*.

Часткова новизна полягає в оновленні одного з елементів системи. Система стає новою в якомусь одному відношенні.

Умовна новизна виникає при незвичному поєднанні раніше відомих елементів.

Місцева новизна – використання новації в нових умовах, хоча ця новація вже застосовувалася на інших об'єктах.

Розрізняють декілька видів **структур інноваційного процесу**, кожна з яких має свій особливий зміст:

Діяльнісна структура – сукупність таких компонентів, як мотиви – ціль – завдання – форми – методи – результати. Всі названі компоненти діяльності реалізуються в певних умовах, які в саму структуру діяльності не входять, але ігнорування яких паралізує інноваційний процес.

Суб'єктивна структура включає інноваційну діяльність всіх суб'єктів розвитку школи: директора, його заступників, учнів, батьків, методистів, викладачів, консультантів, експертів, працівників органів управління освіти; враховує функціональне і рольове співвідношення всіх учасників кожного з етапів інноваційного процесу; відображає характер стосунків між суб'єктами інноваційного розвитку навчального закладу.

Рівнева структура – відображає у взаємозв'язку інноваційну діяльність на міжнародному, державному, регіональному, районному (міському) і шкільному рівнях. Передбачає цілеспрямовану діяльність керівників з узгодження змісту інновацій, інноваційної політики на кожному рівні.

Змістова структура інноваційного процесу передбачає розробку та засвоєння нововведень в навчанні, вихованні, організації навчально-виховного процесу, в управлінні школою тощо. В свою чергу кожний

компонент такої структури має свою складну побудову.

Структура життєвого циклу передбачає послідовність етапів, які проходить будь-яке нововведення: виникнення → швидкий ріст → зрілість → освоєння → поширення → проникнення в усі ланки навчально-виховного процесу → тривале використання → вичерпання можливостей застосування в нових сферах → фініш.

Структура генезису інновацій: виникнення → розробка ідеї → практикування → освоєння в практичній роботі → використання.

Управлінська структура передбачає взаємодію чотирьох видів управлінських дій: планування → організація навчальної діяльності → керівництво → контроль. Як правило, інноваційний процес в школі планується у вигляді концепції розвитку школи чи у вигляді програми її розвитку, а пізніше організується діяльність колективу навчального закладу реалізації цієї програми і контроль за її результатами.

Організаційна структура інноваційного процесу в школі включає наступні етапи: діагностичний → прогностичний → власне організаційний → практичний → узагальнюючий → упроваджувальний.

Одним із важливих завдань сучасної педагогічної інноватики є **класифікація нововведень**, знання якої дозволяє визначити об'єкт(-и) розвитку школи; виявити різносторонню характеристику нововведення, зрозуміти те спільне, що об'єднує його з іншими, і те особливе, що відрізняє його від інших нововведень; найбільш правильно вибрати те чи інше нововведення для практичної реалізації; найкращим чином розробити технологію освоєння нововведення з врахуванням його специфіки.

Поділ нововведень у відповідності із їх причетністю до тої чи іншої частини навчально-виховного процесу дозволяє виділити такі **групи (типи) нововведень**:

- 1) в змісті освіти;
- 2) в методиках, технологіях, формах, методах, прийомах, засобах навчально-

виховного процесу;

3) в організації навчально-виховного процесу;

4) в системі управління школою.

Поділ нововведень за масштабом (об'ємом) перетворень дозволяє виділити:

- **часткові** – локальні, одиничні, не пов'язані між собою;
- **модульні** – комплекс часткових, пов'язаних між собою нововведень;
- **системні** – нововведення, які охоплюють весь навчальний заклад.

Групування нововведень за **інноваційним потенціалом** дозволяє виділити:

1) **модифікаційні нововведення**, які пов'язані з удосконаленням, раціоналізацією, видозміною, модернізацією засобу (програми, методики, структури, алгоритму, розробки тощо), який має аналоги чи прототипи. Модернізація може спрямовуватись як на технологічну, так і на особистісну сторону поновлюваного засобу;

2) **комбінаторні нововведення** передбачають нове конструктивне поєднання елементів раніше відомих методик, які в даному поєднанні ніколи не використовувались;

3) **радикальні нововведення** - це запровадження досягнень психолого-педагогічної науки, які мають об'єктивну новизну.

Інноваційні перетворення в навчально-виховному процесі можуть класифікуватися як:

➤ **технологічні** – інноваційні моделі навчання (викладання та учіння), спрямованого на досягнення школярами чітко визначених стандартів оволодіння знаннями на основі модифікації (новаторства) репродуктивної діяльності;

➤ **пошукові** розробка моделей, в яких за мету навчання ставиться розвиток у школярів можливостей самостійно освоювати новий досвід (орієнтація на вироблення нових знань, способів діяльності та розуміння учнями своєї суті).

Основними джерелами інноваційних ідей розвитку навчального закладу виступають:

- потреби країни, регіону, району (міста) – соціальне замовлення школі на випускника;
- директивні та нормативні документи органів влади та управління освіти різних рівнів;
- досягнення та розробки психології, педагогіки, соціології, інших наук про людину;
- досягнення передової та масової педагогічної тематики;
- власний професійний досвід керівників і вчителів, інтуїція, практичне педагогічне мислення;
- аналіз результату і процесу функціонування навчального закладу;
- аналіз психолого-педагогічної літератури, періодичних видань.

САМОСТІЙНА РОБОТА: Інноваційний потенціал педагогічних систем

Завдання:

1. Проаналізувати визначення понять інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність.
- 2 Зробити добірку статей фахових видань, присвячених проблемі інноваційної діяльності.
3. Невизначеність інноваційних процесів: як здійснити перехід від теорії до практики.
3. Підготувати доповідь на тему за вибором:
 - Сутність та механізми педагогічної інновації.
 - Формування інноваційної діяльності педагогічного колективу.
4. Опрацювати нормативно-правові документи які визначають зміст основні принципи, напрями, завдання та здійснення інноваційної освітньої діяльності.

5. Зробіть порівняльну табличку «Класифікація педагогічних інновацій», за різними вченими.
6. Ваші роздуми та пропозиції на тему «Вчимося і працюємо по-новому».

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ: Неперервна освіта та інноваційна культура вчителя – умови його професійного савдосконалення

Мета: забезпечити усвідомлення важливості для вчителя неперервної освіти, дати загальне уявлення про зміст понять культура та інноваційна культура, креативне середовище.

Основні поняття: неперервна освіта, культура, професійна культура, інноваційна культура, інноваційна активність, креативне середовище.

План

1. Неперервна освіта, як шлях реалізації особистості вчителя.
2. Загальнокультурний розвиток як складова неперервної освіти.
3. Культура основна категорія інноваційної педагогічної діяльності.
4. Креативне середовище як умова розвитку інноваційної особистості.

Структурно-логічна схема лекції

1. Ідея неперервної освіти – одна з найбільш прогресивних ідей початку ХХІ століття. Головна її мета – постійне творче вдосконалення, оновлення і розвиток кожної людини протягом усього життя. Адже, нинішнє століття потребує від людей інноваційного й альтернативного мислення, цілеспрямованих дій, значно більшої, ніж до цих пір професійної мобільності, та систематичного й ефективного навчання протягом усього життя.

Проблема неперервної професійної освіти зумовлена пошуком шляхів самореалізації особистості, її індивідуальних особливостей у нових соціально-економічних умовах. Сучасна ситуація в умовах ринкових відносин потребує постійного розвитку і саморозвитку людини як суб'єкта власної життєдіяльності.

Організація неперервності в системі педагогічної освіти означає:

- створення особливого, керованого освітнього простору, що оптимально поєднує обов'язкові (базові) і неформальні структури, які дозволяють підвищити мобільність, доступність освіти для кожного, надати кожному можливості реалізації власної системи одержання освіти, права вільного вибору, гарантуючи педагогічну і психологічну підтримку особистості, сім'ї, співтовариства;
- створення динамічної системи зв'язків і взаємодій між якісною різноманітністю установ, видів і форм освітньої діяльності, структурами соціалізації особистості, педагогічних технологій, умов, адекватних здібностям людини;
- утвердження багаторівневої цілісної освіти – становлення особистості з результатом, який є не лише стандартизованим, кількісним набором знань і професійних умінь і навичок, а виявляється як розвиток здібностей системного характеру і високого ступеня їхньої продуктивності.

2. За кордоном всі великі масштаби отримували загальноосвітня і загальнокультурна, або загальнорозвиваюча підготовка дорослих. У передових країнах світу усвідомили, що для ефективної виробничої діяльності людини необхідно не лише добре володіти професійними навиками, але і бути досить розвиненим в культурному, етичному, психологічному стосунках. Він повинен повною мірою відчувати себе повноцінною особою, повноправним членом суспільства.

З іншого боку це пояснюється соціально-педагогічними закономірностями загальнокультурного розвитку особи, основними серед яких є: «взаємообумовленість культури і освіти, що виявляється в тому, що рівень розвитку культури визначає сенс, цінності і зміст освітнього процесу, а освіта зберігає культуру, передає її досягнення від одного покоління до іншого; єдність всіх компонентів безперервної освіти в поступальному розвитку загальної культури особи є координованість їх цілей на всіх

ступенях становлення і розвитку індивіда; взаємозв'язок і взаємозалежність професійної компетентності спеціаліста і рівня його культури».

Суть категорії загальнокультурного розвитку розкривається через здатність людини бачити актуальні проблеми духовного, екологічного, етичного, правового, політичного, суспільного пристрою; потреба до самоосвіти як інтегрального вираження уміння самоорганізації своєї пізнавальної і творчої діяльності, до постійного продовження освіти; уміння творчого перетворення інформації, володіння мовами міжособової комунікації.

Узагальнений образ сучасної людини в полікультурному світі дозволяє намітити орієнтири результатів сучасної освіти і констатувати необхідність системних цілеспрямованих змін процесу вчення і учення в цілому. Сучасна освіта має бути направлена на розвиток життєвого ресурсу людини. Звідси – вчення повинно стати орієнтованим на формування готовності людини до змін, що швидко настають, в суспільстві до невизначеного майбутнього за рахунок розвитку здібностей до творчості, до всіляких форм мислення і продуктивної діяльності, що неможливе без ґрунтового цілісного загальнокультурного базису, який повинен створювати свого роду імунітет проти мозаїчності соціального і культурного оточення.

3. Слово **культура** (від лат. *cultura* – догляд, виховання) увійшло в науковий обіг ще в античні часи. З подальшим розвитком суспільства значення цього терміна розширилося; воно вже охоплювало й такі сфери, як виховання, освіта і релігія, адже природа і людина того часу становили єдине ціле, а людина постійно зверталася до Бога.

У XIX - XX століттях, коли відбувалося виокремлення наукових напрямів, їх представники досліджували притаманну культурі специфіку в різних галузях науки. Окремі опосередковані спроби визначити поняття культури робили Ф. Ніцше, А. Шпленгер, В. Розанов, М. Бердяєв, Ф. Достоевський, І. Франко, П. Флоренський. Але їх погляди формувалися переважно на засадах філософської науки та художньо-образного осмислення культури в мистецьких творах.

Сучасна наукова література містить значну кількість визначень поняття **культура**. Серед них є, наприклад, твердження, що культура – це сума всіх видів діяльності, звичаїв, вірувань; соціальна спадщина суспільства; правила, що організують певний спосіб життя; спосіб пристосування суспільства до природного середовища й економічних потреб; продукт діяльності людини; спосіб передачі (позабіологічне наслідування), тобто формування культури в процесі навчання і виховання; сукупність дій, які переходять від індивіда до індивіда за допомогою символів; основа діяльності людини тощо. Зокрема, у Новому тлумачному словнику української мови подаються три основні лексичні значення поняття **культура**: 1) сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; 2) освіченість, вихованість; 3) рівень, ступінь досконалості якоїсь галузі господарської або розумової діяльності.

Культурологія розглядає культуру як особистісне формування людини та як універсальний засіб суспільного життя і дає дуалістичне трактування цього поняття: культура – це вид діяльності, засобами якого по історичній вертикалі створюються духовні та матеріальні цінності. Отже, предметом вивчення культурології є специфіка розвитку матеріальної і духовної культури цивілізацій, етносів, націй у конкретно-історичному періоді, а також їх взаємозв'язки і взаємовпливи.

Сучасні концепції культури пов'язують її формування з розвитком суспільства, соціальних груп, окремих особистостей і визначають рівні культури, її функції і види, а також складну діалектику матеріального та духовного. Культура існує на всезагальному рівні, особливих та індивідуальних рівнях і виконує низку функцій – пізнавальну, виховну, світоглядну, емоційно-естетичну, діагностичну і прогностичну. Зміст і функції культури віддзеркалюються в таких її видах, як політична і правова, художня і естетична, культура праці і побуту, соціальна, економічна, екологічна, професійна, педагогічна, психологічна тощо.

Особливості професійної, педагогічної, психологічної та інноваційної культури висвітлюються в працях Г. Балла, М. Бастуна, І. Дичківської, Т. Іванової, Я. Коломінського, М. Обозова, В. Рибалки, З. Становських, Н. Чепелевої та інших.

Професійна культура має кілька визначень. Її розуміють як: 1) процес розвитку цілісної особистісної структури, критеріями сформованості якої є взаємопов'язані між собою світогляд і методологічне мислення; 2) систему соціальних якостей, яка забезпечує рівень професійної діяльності та визначає її особистісний зміст; 3) системну якість, вихідними елементами якої є знання, практичні уміння і навички, власні соціальні якості, що характеризують ставлення особистості до світу соціальних цінностей.

Педагогічна культура, як поняття споріднене з культурою професійною, теж має різнопланові пояснення. Його розкривають як: 1) системне, динамічне утворення, що ґрунтується на загальній культурі особистості, яка містить знання, культурні цінності, способи діяльності й прагнення брати активну участь у розвитку культурних традицій; 2) інтегративну підсистему в цілісній соціальній системі, що діалектично взаємопов'язана з суспільними процесами, характеризує творчу діяльність учителя, впливає на процес формування його мислення, є процесом і результатом перетворення як вчителя, так і його учнів; 3) полікомпонентна структура, складниками якої є: педагогічні потреби, здібності, уміння, педагогічна уява, мислення, емоційність, товариськість, художній талант, педагогічні методи і стилі.

Інноваційна культура особистості фахівців – це один із складних і малодосліджених об'єктів наукового пошуку психологічної науки, тому визначення цього поняття стосується більше професійних аспектів. Зокрема, інноваційна культура педагогічних працівників визначається як система професійних засобів особистісного розвитку, що забезпечують інноваційний спосіб педагогічної діяльності, провідним компонентом якої є цінності інноваційної педагогічної діяльності. На цій основі **фахову інноваційну культуру** можна розглядати як складову професійної, педагогічної і

психологічної культури педагогічних працівників, що складається із цінностей, смислів, настановлень, знань, умінь, навичок, способів творчої та інноваційної діяльності, спрямованих на зростання власної особистості. Ці компоненти культури перебувають у потенційній та актуалізованій формах. У потенційній формі вони існують у вигляді внутрішньо згорнутих властивостей особистості, готових до переходу в актуалізовану форму – розгортання у наступній діяльності і одночасного оновлення у наступних змінених умовах професійної діяльності особистості.

Інноваційна активність – це цілеспрямована діяльність людства щодо створення, освоєння і впровадження наукомістких нововведень у розвиток сучасної науки і практики.

Таким чином, нами розглянуто поняття, які є важливими при характеристиці особистості педагогічних працівників, що ведуть інноваційну діяльність.

4. Особистістю називають соціальну істоту, яка вільно і відповідально визначає свою позицію серед інших. Інноваційною можна назвати особистість, яка творчо ставиться до життя, прагне до саморозвитку, самореалізації та самозбереження, має високий рівень життєвої компетентності. Інноваційна особистість – це людина, яка здатна створювати нове, тобто це, насамперед, креативна особистість.

Креативність (від лат. creatio – творіння, від англ. creativity – творчий потенціал, творчі здібності) досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці: Ф. Бартон, Д. Богоявленська, І. Воронюк, Г. Гарднер, Дж. Гілфорд, О. Кононко, Д. Кугер, Г. Лефрансуа та ін.

У результаті наукового дослідження В. Фадєєв вияв, що креативність – це інтегративна якість особистості, яка є суб'єктивною передумовою і одночасно показником творчості в усіх сферах діяльності.

Креативне середовище – це спеціально створені умови, які спонукають до створення оригінального, нестандартного, нового продукту соціальної важливості; вона має бути динамічним, інтегрованим, особистісно

орієнтованим. Зміст креативного середовища повинен об'єднувати всі складові розвивального середовища.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ: Загальнокультурний розвиток як складова неперервної освіти в інноваційній діяльності вчителя

План (питання для обговорення):

1. Самоосвіта (неперервна освіта) як засіб спрямування вчителя на інноваційну діяльність.
2. Сучасні концепції культури та складова культури.
3. Навчальне середовище як психолого-педагогічна проблема та його чинники розвитку.

САМОСТІЙНА РОБОТА: Інноваційна діяльність майбутнього вчителя як основна форма і показник розвитку його інформаційної культури

Завдання

1. Напишіть програму власного професійного самовдосконалення.
2. Проаналізувати позитивні та негативні сторони створення і застосування можливості інформаційних телекомунікаційних технологій.
3. Підготувати реферат відповідно до теми. Теми реферату можна вибрати із списку рефератів або ж підібрати свою але не стандартну та цікаву (за це додатковий бал надається).

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Питання модульної контрольної роботи:

1. Що входить у поняття «готовність педагога до інноваційної діяльності?» Охарактеризуйте її показники.
2. Проаналізуйте особливості інноваційного розвитку освітньої системи.

3. Визначте завдання, зміст і методи інноваційної діяльності.
4. Які тенденції професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у світлі сучасних вимог.
5. Охарактеризуйте основні показники готовності до інноваційної діяльності як компонент професійного-становлення особистості в умовах євроінтеграційних процесів.
6. Визначте ієрархію структури неперервної освіти, як засіб спрямування вчителя до інноваційної діяльності.
7. Якими особливостями характеризується інноваційна діяльність педагога за технологією М.О. Зайцева.
8. Які можливості для розвитку особистості дитини, на Вашу думку, має технологія фізичного виховання Єфименка.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ОСНОВА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ: Значення інформації в інформаційному суспільстві

Мета: дати загальне уявлення про зміст основних понять, визначити сутність інформаційного суспільства, основні чинники розвитку інформаційного суспільства, роль інформації та співвідношенням із знаннями.

Основні поняття: інформація, знання, соціальна інформація, суспільна інформація, наукова інформація педагогічна інформація, інформаційні потоки, інформаційне забезпечення.

План

1. Поняття інформація.
2. Загальна класифікація видів інформації.
3. Роль інформації в розвитку суспільства.

Структурно-логічна схема лекції

1. *Інформація* - це універсальний спосіб передачі нових знань, емоційних переживань та вольових зусиль, які отримує суб'єкт у результаті сприйняття і переробки певних відомостей. Більшість фахівців констатують, що ми не знаємо інформації, хоча й беремося оперувати нею та вимірювати її. Зрозуміло, що поняття інформації втрачає сенс поза людиною і поза свідомістю. Для більшості людей інформація асоціюється із мисленням, знанням, освітою, сенсом, а останнім часом із енергією. Це та безперечна людиновимірність інформаційної проблематики, що зумовлює потребу вироблення нового вчення про людину.

Інформація має різні значення залежно від контексту. Походить від латинського слова «*informatio*», яке має декілька значень: роз'яснення; виклад фактів, подій; витлумачення; представлення, поняття; ознайомлення, просвіта. Вперше термін *інформація* як наукове поняття був застосований у теорії журналістики в 20-30-ті роки минулого століття. На той час *інформацію* трактували як опис фактів, а зв'язок інформації та публіцистики - як коментування цих фактів. Цей період характеризується спробами дослідити джерела інформації, до яких належать новизна, достовірність, важливість, а також взаємовідносини між споживачами інформації та інформацією загалом.

Вважалось, що інформація тотожна людським знанням. Проте, на думку Н. Ващекіна, не тільки людина, але й інші матеріальні системи обмінюються речовиною, енергією й інформацією. Водночас не кожна інформація в суспільстві є обов'язково повідомленням про знання. З її допомогою також передаються емоції, почуття, враження тощо. Вчений у сучасній науці виокремлює з-поміж значного різноманіття такі основні визначення концепту *інформації*:

- повідомлення, поінформованість про стан справ, відомості про щось, які передаються людьми;
- невизначеність внаслідок одержання інформації, що зменшується, знімається;
- повідомлення, що нерозривно пов'язане з управлінням, сигнали в поєднанні синтаксичних і прагматичних характеристик;

- передача, відображення різноманітності в будь-яких процесах та об'єктах [1].

Ф. Махлуп, досліджуючи інформацію, визначив її таким чином:

- інформація — процес передачі знань, сигналу чи повідомлення;
- інформацією є поточні дані про перемінні величини в деякій галузі діяльності, систематизовані відомості щодо основних причинних зв'язків, котрі містяться у знанні як понятті більш загального класу, по відношенню до якого інформація є підлеглою;
- інформацією є знання, які передані кимось іншим чи набуті шляхом власного дослідження чи вивчення;
- інформацією є знання про якусь особу подію, випадок чи щось подібне [16, с. 36].

В. Коган виділив з усіх визначень спільні моменти. Це чотири компоненти: 1) процес пізнання чогось, про що передається інформація; 2) того, хто передає інформацію; 3) того, хто сприймає інформацію; 4) самої інформації. *Інформація* — це знання, яке передається від джерела до приймача інформації [11, с. 28-30].

2. Інформація об'єднує в собі універсальність, однакову спрямованість на свідомість та життєдіяльність людей, соціальну детермінованість, орієнтацію на особистість. Її можна класифікувати різними способами, і різні науки роблять це по-різному. Наприклад, у філософії розрізняють інформацію об'єктивну і суб'єктивну. Об'єктивна інформація відображає явища природи та людського суспільства. Суб'єктивна інформація створюється людиною та відображає її бачення навколишнього світу.

Аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців стосовно визначених видів інформації дав можливість трактувати їх наступним чином:

- *соціальна інформація* - продукт діяльності суспільства і природи, відображення різноманітності суспільних відносин;
- *суспільна інформація*: інформація *аналогова* й *дискретна* (оцифрована); інформація статична (наприклад, ілюстрація в книзі) й

динамічна (відеоінформація на телебаченні); інформація незнакова (програмна, аудіальна, графічна, відео) й знакова (невербальна й вербальна); невербальна (міміка, жести тощо) й вербальна (образна художня література), понятійна (науково-технічна література), образно-понятійна (публіцистична література));

- *наукова інформація* - це соціально організована та високо спеціалізована діяльність і вироблення нових наукових знань та використання в різних сферах практики;

- *педагогічна інформація* – результат пізнавальної діяльності у вигляді окремих фрагментів чи цілісних систем логічних висловлювань, гіпотетичних уявлень, теорій, суджень і висновків щодо закономірностей розвитку антропологічних та інтелектуальних можливостей соціального феномена – *людини*, а також відомостей про організацію і перетворення «самопізнавальних» систем науки, апарату пошуку й управління потоком її інформації про комунікативні зв'язки у світовому масштабі.

3. Змістовний (смысл, значення) та **аксіологічний** (ціннісний, корисний) аспекти інформації досліджуються в семантичній та прагматичній теоріях інформації.

Цінність є характеристикою інформації з міркувань її одержувача. Проте це не означає, що вона цілком залежить від оцінки суб'єкта. Інформація здатна слугувати досягненню різних цілей, отже вона — об'єктивний носій цінностей, останні ж виступають як єдність суб'єктивного і об'єктивного [3, с. 2].

Поява нових ознак інформації не повинна перебивати її головної властивості, здатності зменшувати невизначеність. Звичайно, з усієї інформації, яка потрапляє до одержувача, цінною, корисною для нього буде лише та її частина, що ліквідує невизначеність, утримує модель поведінки, дозволяє вибрати із безлічі варіантів будь-який один і нарешті досягти поставленої мети. Кількість цінної для даного суб'єкта інформації може тому не збігатися

із загальною кількістю наявної у повідомленні інформації. Одне і те ж повідомлення одному споживачу може давати багато інформації, а іншому мало. Корисність може бути оцінена стосовно потреб конкретних її споживачів і оцінюється з тих завдань, які можна вирішити з її допомогою. *Найцінніша інформація* – об'єктивна, достовірна, повна, і актуальна. При цьому слід враховувати, що і необ'єктивна, недостовірна інформація (наприклад, художня література), має велику значущість для людини.

Засоби масової комунікації створюють навколо кожного з нас особливе *інформаційне поле*, під впливом якого формуються соціальні, моральні, художні, інтелектуальні цінності й інтереси.

Підготовка вчителя до професійно-педагогічної діяльності ґрунтується на інформаційно-педагогічній освіті, головне завдання якої полягає в підготовці вчителів до життя і діяльності в сучасних інформаційних умовах, навчанні школярів сприймати, розуміти різноманітну інформацію, усвідомлювати специфіку її впливу на власну психіку. Актуальними завданнями педагогічної освіти з точки зору концептів «інформації» є підготовка педагогічних працівників до оволодіння інформаційним простором, формування в учителів умінь використовувати дидактичний потенціал засобів інформаційних комунікацій у навчально-виховному процесі, формування інформаційної компетентності особистості.

Інформація для суб'єкта педагогічної діяльності (педагога) є предметом пізнання; об'єктом діяльності, оскільки педагог виробляє, споживає, опрацьовує, аналізує, класифікує, синтезує, накопичує, передає інформацію за допомогою засобів зв'язку та мереж.

У словнику В. Полонського поняття *інформаційна підготовка вчителя* розкривається, як знання й уміння в галузі основ інформатики, що необхідні для його майбутньої професійної діяльності. Інформаційна підготовка особистості педагога спрямована на набуття вмінь ефективно вести пошук інформації, грамотно працювати з інформаційно-пошуковими системами. Учитель повинен знати основні типи документів і види видань в освіті;

канали і джерела одержання науково-педагогічної інформації; мати уявлення про методи аналітико-синтетичної обробки документів, інформаційно-пошукові системи, уміти користуватися бібліографічними каталогами, покажчиками і картотеками тощо.

Педагогічний працівник сьогодні має не стільки володіти якоюсь спеціальною *інформацією*, скільки уміти орієнтуватися в інформаційних потоках, бути мобільним, освоювати нові технології, самонавчатися, шукати і використовувати відсутні знання чи інші ресурси.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ: Інформація в епоху інформаційного суспільства

План (питання для обговорення)

1. Інформація та її роль у розвитку суспільства.
2. Інформація та інформаційні процеси на нинішньому етапі розвитку суспільства.
3. Інформаційні можливості засобів телекомунікаційного доступу до інформації.
4. Основні чинники розвитку інформаційного суспільства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ:

Завдання:

1. Знайти в мережі Інтернет інформацію про різні Бібліотеки в Києві, та подати дану інформацію на електронних носіях в скороченому вигляді.
2. Студентам пропонується самостійно визначити нові поняття шляхом вивчення різних джерел інформації. Прикладом понять, які пропонуються для самостійного опанування, є поняття, які вимагають окремих уточнень або систематизації.

3. Як ви вважаєте, чи варто розмежовувати *знання та інформація* — це все-таки спільні чи відмінні за своїм змістом два поняття? Обґрунтуйте та зробіть схематичний варіант порівняння.

ЛЕКЦІЙНЕ ЗАНЯТТЯ: Сутність інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкових класів

Мета: ознайомити студентів і розширити уявлення про сутність інноваційного стилю педагогічної діяльності, розкрити його структуру, визначити умови формування інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутнього вчителя.

Основні поняття: стиль, інноваційний стиль, інноваційний стиль педагогічної діяльності.

План

1. Теоретичний аспект інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх вчителів початкових класів.
2. Структура інноваційного стилю педагогічної діяльності сучасного вчителя початкових класів.
3. Умови формування інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутніх педагогів.

Структурно-логічна схема лекції

1. Людина інноваційного мислення, інноваційного типу культури, здатна до інноваційного типу діяльності, – лише така людина може бути конкурентоспроможною, такі люди можуть скласти мобільне суспільство, мобільну націю. Тому формування інноваційного стилю діяльності майбутнього педагога – нагальне завдання освіти.

Педагогічна діяльність учителя, як і будь-яка інша діяльність, характеризується визначеним стилем. Стиль педагогічної діяльності у самому широкому розумінні – це стійка система способів, прийомів, що виявляється в різних умовах її існування. Він обумовлюється специфікою

самої діяльності, індивідуально-психологічними особливостями її суб'єкта. Стиль педагогічної діяльності залежить від впливу щонайменше трьох *факторів*: індивідуально-психологічних особливостей учителя, що включають індивідуально-типологічні, особистісні й поведінкові особливості; особливостей самої діяльності; особливостей студентів (вік, стать, статус, рівень знань тощо).

Інноваційний підхід до професійної педагогічної діяльності визначає специфіку стилю професійної діяльності кожного педагога, бо вчитель-новатор завжди намагається створювати власні методичні модифікації, в яких розкриває свій професійний потенціал. Професійна зорієнтованість на інноваційний стиль діяльності зосереджується під час навчання у вузі. Цей період, коли майбутній педагог особливо чутливий до складних проблем освіти, складних педагогічних ситуацій, вважають сенситивним (сприятливим) для розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічних інновацій.

Реалізацію особистості вчителя в інноваційній діяльності забезпечує самоактуалізація, яка є складним процесом вибору людиною власного стилю діяльності. У свою чергу, *інноваційний стиль діяльності* – це цілісна система інноваційного способу професійно-педагогічної діяльності педагога, що спрямована на вирішення актуальних проблем виховання й навчання, на формування творчої особистості враховуючи соціально-економічні, екологічні, політичні, освітні зміни. **ІСПДМВПК** – інтегративне особистісне утворення, система інноваційних прийомів та способів формування власної цілеспрямованої, результативної самостійної педагогічної діяльності з метою задоволення власних і професійних потреб.

ІСПДМВПК – сукупність ЗУН до ефективного використання інноваційних засобів та прийомів для ефективного, оперативного пошуку, накопичування та використання необхідної інформації, що дозволяє вчителю вчасно реагувати та орієнтуватися на зміни, які відбуваються в інформаційному суспільстві та підтримувати високий фаховий рівень.

2. Інноваційний стиль педагогічної діяльності структурується на три *компоненти*, а саме:

1. **Мотиваційний компонент** інноваційного стилю педагогічної діяльності вчителя початкових класів передбачає потреби, мотиви, наміри, цілі, спрямованість на саморозвиток, самоактуалізацію – прагнення якомога повніше виявити, розвинути і реалізувати свої можливості; подолання недоліків у власній професійній діяльності і педагогічному процесі в цілому.
2. **Когнітивно-операційний (діяльнісний) компонент** спрямований на пізнавальну активність студентів при набутті та оволодінні цілісною системою знань, вмінь, навичок роботи з комп'ютерною технікою на рівні кваліфікованого користувача, уміння приймати ефективні рішення в проблемних ситуаціях та орієнтуватися в інформаційному середовищі.
3. **Інформаційно-змістовний компонент** в структурі інноваційного стилю педагогічної діяльності вчителя початкових класів розглядається як пошук та одержання професійно важливої інформації: її аналіз, обробка (систематизація, класифікація), перетворення, структурування, збереження та використання одержаних матеріалів безпосередньо у педагогічній та інноваційній роботах. Конкретизує знання та вміння, якими повинен володіти вчитель, щоб мати можливість побачити та нестандартно вирішити поставлені перед ним задачі.
4. **Особистісний компонент.** Інноваційні процеси значно прискорюють оновлення системи освіти, виникають нові типи навчальних закладів, з'являється потреба в новому типі вчителя – це реалії сьогодення. Суспільство вимагає від учителя в залежності від соціальних, економічних та інформаційних змін постійного оновлення цілей, змісту, методів, форм та засобів освіти, навчання та виховання. У зв'язку з чим вчитель виконує функцію дослідника педагогічних інновацій та організатора впроваджень їх на практиці. Таким чином

створюється нова генерація вчителів, які здібні до перетворюючої, продуктивної праці, тобто вчителів-майстрів, вчителів творців.

5. **Рефлексивний компонент**, який є важливим і необхідним у структурі інноваційного стилю майбутнього вчителя початкових класів. У практичному значенні рефлексію розглядають як здатність людини до самоаналізу, осмислення і переосмислення своїх предметно-соціальних відносин з навколишнім світом, що є необхідною складовою розвиненого інтелекту. У теоретичному розумінні рефлексія виступає як форма активного переосмислення людиною того чи іншого змісту інтелектуальної свідомості, діяльності, спілкування.

3. Для забезпечення ефективності та результативності процесу формування готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності слід створити відповідні **умови**, до яких можна віднести:

- **соціально-педагогічні умови:** наявність соціального замовлення на підготовку вчителя до роботи із засвоєння нововведень, зафіксованого і моделі педагога-новатора; організація процесу підготовки педагогічних кадрів до творчого пошуку в якості підсистеми навчального процесу; вдосконалення організаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення підготовки вчителя до даного виду педагогічної діяльності;
- **педагогічні умови:** підготовленість науково-педагогічних працівників, методистів до організації діяльності слухачів з освоєння практичних навичок і умінь; наявність у вчителів позитивної установки на оволодіння спеціальними навичками та вміннями; наявність у педагогічних працівників необхідного рівня теоретичних знань і практичних умінь з даного виду діяльності; наявність програмно-методичного забезпечення процесу формування технологічних умінь педагогів.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ: **Різновид стилів.**

План (питання для обговорення)

1. Сутність поняття стиль.
2. Класифікація стилів та фреймова модель стилю.
3. Визначення поняття та важливості наявності інноваційного стилю педагогічної діяльності у педагога.

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

ПИТАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ:

1. Виділіть основні причини опору персоналу нововведенням.
2. Визначіть теоретичний аспект інноваційного стилю педагогічної діяльності.
3. Які компоненти входять у структуру інноваційного стилю педагогічної діяльності.
4. Об'єктивно оцініть рівень вашого інноваційного стилю педагогічної діяльності.
5. Чи взагалі важливо приділяти увагу процесу самовдосконаленню та інноваційному стилю педагогічної діяльності.
6. Проаналізуйте поняття творчість та інноваційний стиль педагогічної діяльності. (Це – одне і теж саме, близькі за своїм поняттям чи можливо інший варіант). Обґрунтуйте.
7. Творчо-інноваційне завдання (заздалегідь підготовлені студентами):
 - А) Порівняння.** Зміст поняття вивчається шляхом порівнянь декількох понять. Таким чином, з метою запобігти плутанини у близьких за значенням поняттях, необхідно у вигляді таблички порівняти зазначені поняття.
 - Б) Спробувати створити свою продукцію, наприклад, фрагмент електронного уроку для учнів початкових класів, тести для учнів, тобто цікаві розробки. За допомогою програмних засобів (Microsoft PowerPoint), спеціалізованих редакторів: Macromedia Flash, Picasa, Photodex ProShow та спеціальних**

програм для створення уроків, тестів (SunRay TestOfficePro) тощо, електронні мультимедіа-видання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ АБО ДОПОВІДЕЙ

1. Пріоритетні напрямки інноваційного розвитку регіональної системи освіти.
2. Організація процесу моніторингу інноваційних проектів і система критеріїв їх оцінки.
3. Інноваційна політика і законодавче забезпечення інноваційної діяльності в Україні та за рубежом.
4. Роль методичної служби в розвитку інноваційної діяльності.
5. Впровадження інформаційних технологій в закладах освіти: досвід, проблеми та перспективи.
6. Управління інноваційною діяльністю в закладах освіти.
7. Оцінка ефективності інновацій в освіті.
8. Інноваційні здоров'язберігаючі технології в освіті.
9. Взаємодія закладів освіти з освітніми міжнародними проектами та програмами.
10. Підготовка педагогів до інноваційної діяльності: моделі, досвід, проблеми та перспективи.
11. Охорона та захист прав на об'єкти інтелектуальної власності.
12. Науково-методичне забезпечення інноваційної діяльності в закладах освіти.
13. проблеми впровадження, моніторингу, оцінки ефективності інноваційних технологій в освіті.
14. Педагогічні технології: теорія і практика.

15. Проблеми співвідношення норми та новації в освітньо-виховному процесі.
16. Проблеми сприйняття, освоєння й оцінки нового педагогічним співтовариством.
17. Розвиток навчального закладу на інноваційній основі: від теорії до практики.
18. Координація діяльності суб'єктів інноваційного процесу на регіональному, районному рівнях.
19. Проблеми управління розвитком навчального закладу на інноваційній основі.
20. Проблеми технологізації навчально-виховного процесу в школі.
21. Закономірності процесів становлення та розвитку педагогічних технологій.
22. Педагог в інноваційному педагогічному режимі: проблеми формування позитивної „Я”-концепції.
23. Шляхи подолання антиінноваційних бар'єрів у педагогічному співтоваристві.
24. Проблеми створення інноваційного освітнього середовища в закладі освіти.
25. Проблеми розробка та експертизи авторських освітньо-виховних концепцій.

МЕТОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

У процесі вивчення спецкурсу контроль успішності студентів здійснювався у таких формах: поточний, модульний, підсумковий контроль.

Поточний контроль – здійснюється під час проведення практичних, семінарських і має за мету якість засвоєння знань, рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи, а також забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та студентами у процесі навчання.

Модульний контроль – з метою підвищення якості освіти за рахунок створення умов для систематичної роботи студента протягом семестру та надання можливості вивчення і контролю засвоєння теоретичного і практичного матеріалу навчальних дисциплін окремими модулями (частинами).

Підсумковий контроль – здійснюється з метою оцінки результатів навчання на завершальних етапах вивчення курсу. Підсумкова оцінка засвоєння навчального матеріалу спецкурсу визначається без проведення семестрового екзамену (заліку) як інтегрована оцінка засвоєння всіх змістових модулів з врахуванням коефіцієнтів, тобто за такою формулою:

$$\text{Підсумкова оцінка} = \frac{x_1 k_1 + x_2 k_2 + \dots + x_n k_n}{k_1 + k_2 + \dots + k_n},$$

де x - оцінка, k - кількість годин, виділених на модуль (1,2,3,4,5,6).
Результат отриманий заокруглюється до цілого числа.

Оцінювання студентів здійснюється за такими критеріями:

1. Кожне опитування на семінарських заняттях (відповідь на запитання) оцінюється в межах від 1 до 2 балів.
2. Практичне заняття оцінюється від 1,5 до 3 балів.
3. Виконання самостійної роботи оцінюється від 5 до 15 балів.

4. Кожне питання модульної контрольної роботи оцінюється від 1 до 3.

Максимальна оцінка участі студентів у процесі вивчення спецкурсу сягає 216 балів. Слід зазначити, що студентам за правильну педагогічну відповідь з необхідним поясненням виставляється вказана біля завдання максимальна кількість балів, а за допущення незначних помилок знімається (1 бал) 4%, за значні часткові помилки 40% (3 бала), за принципово невірну відповідь з грубими помилками дане завдання оцінюється незадовільно.

На кожного студента та на загальну академічну групу заводиться спеціальні листи, в яких фіксуються оцінювання систематичної та активної участі студентів в процесі вивчення спецкурсу (див. таблиця 1,2).

Таблиця 1

Лист визначення успішності студентів в академічній групі

№	Прізвище, ім'я, по батькові	Кількість балів за модулями			Штрафні бали	Загальна кількість балів	Кінцевий результат
		М 1	М 2	М 3			
1.							

Таблиця 2

Контроль систематичної та активної роботи студента

_____ (Прізвище, ім'я)

_____ група

Види контролю	Модуль 1				Модуль 2				Модуль 3				Разом
	тема1	тема2	тема3	всього	тема1	тема2	тема3	всього	тема1	тема2	тема3	всього	
1. Усні відповіді													
2. Самостійні													
3. Доповнення													
4. Реферати													
5. Практичні завдання													

Кінцевий результат отримання студентами кількості балів є показником контролю засвоєння програми спецкурсу в цілому, та враховує три рівні активності студентів (див. табл.3).

Таблиця 3

Шкала оцінювання рівня оволодіння студентами знаннями та уміннями зі спецкурсу «Основи інноваційного стилю педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкових класів»

№ п/п	Бали	Кінцевий результат
1.	1-29	Низький рівень (незараховано з доопрацюванням)
2.	30-60	Середній (зараховано)
3.	61-89	Високий (зараховано)

КОМПОНЕНТИ, КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СТИЛЮ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мотиваційний компонент інноваційного стилю педагогічної діяльності вчителя початкових класів передбачає потреби, мотиви, наміри, цілі, спрямованість на саморозвиток, самоактуалізацію – прагнення якомога повніше виявити, розвинути і реалізувати свої можливості; подолання недоліків у власній професійній діяльності і педагогічному процесі в цілому.

Мотиваційний компонент є основою для реалізації інших компонентів, так як у процесі підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності є першорядним завданням позитивної мотивації, тобто зацікавлення їх цією діяльністю. Для забезпечення ефективної інноваційної діяльності ми активізували **дві** групи чинників мотиваційного компоненту: потреби (пізнавальні, інтереси), мотиви (самовдосконалення, професійні).

Мотиваційний компонент (інноваційної діяльності) розглядається в науковій літературі у двох аспектах: місце професійної мотивації в загальній структурі мотивів і ставлення вчителя до змін, його сприйнятливості щодо нововведень. Він виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти. А також є стрижнем, навколо якого конструюються основні якості педагога як професіонала, оскільки від того, чим мотивує педагог свою готовність до інноваційної діяльності, залежить характер його участі в інноваційних

процесах, досягнуті результати у навчанні та вихованні учнів. Необхідно систематично створювати та підтримувати у студентів прагнення цілеспрямовано займатися інноваційною діяльністю.

Мотивація особистості педагога зумовлена його професійними мотивами, цінними орієнтаціями, ідеалами. Вона виявляється як у всій його професійній життєдіяльності, так і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття зовнішніх подій і логіку поведінки. Позитивну мотивацію педагогів до педагогічної діяльності засвідчує завдання таких його особистісних і професійних мотивів як створення і застосування нового, підвищення педагогічної майстерності, подолання професійних труднощів, бажання вдосконалити навчальний процес у початковій школі.

Зазначимо, значущість мотиву самовдосконалення, під яким розуміємо розвиток особистості в цілому, певних її якостей, зокрема її соціалізацію, якісне оволодіння професійними знаннями й уміннями.

Мотиваційний компонент – процес, в результаті якого визначається діяльність, що має для індивіда особливе значення, створює усталеність інтересу до неї і перетворює задані із зовні цілі у внутрішні потреби особистості.

Отже, показником мотиваційного компонента сформованості ІСПД є прагнення постійно оновлювати власні знання, займатися інноваційною діяльністю, працювати з різними джерелами інформації, створювати власні інформаційні продукти. Завдяки яким підвищується якість запам'ятовування, інтенсивність уваги, розуміння навчального матеріалу, результати розумової діяльності.

Мотиваційний компонент тісно пов'язаний з когнітивним компонентом. Процес досягнення знань науковці визначають як пізнання, що поєднує інформаційні процеси і мотивацію та є вибірковою активністю студента спрямована на набуття і переробку інформації. Теорія обробки і накопичення інформації базується на врахуванні когнітивного стилю діяльності студентів.

Когнітивно-операційний компонент. Когнітивний спрямований на пізнавальну активність студентів при набутті знань вмінь, навичок роботи з комп'ютерною технікою, забезпечує оволодіння цілісною системою знань.

Майбутній вчитель початкових класів в інноваційній діяльності має не тільки отримати відповідну інформацію та знання, а й інтелектуальний розвиток. Знання є результатом пізнання дійсності, що перевірене практикою, правильне її відбиття в мисленні людини. Знання супроводжуються завжди усвідомленням істинності своїх положень. Вони існують у конкретних формах висловлювань будь-якою мовою, фіксується в системах термінів і категоріальних структурах мислення. Будь-яке знання включає в собі емпіричне та теоретичне знання, а їх єдність зумовлює структуру знання загалом.

В дослідженні ми конкретизували спеціальні знання, необхідні майбутньому вчителю початкової школи для формування інноваційного стилю педагогічної діяльності та для здійснення інноваційної педагогічної діяльності.

До таких ми віднесли знання: теоретичні знання про основні поняття; уті, структури та особливостей інноваційної педагогічної діяльності; щодо опрацювання та структурування значних масивів інформації на різних носіях; знання, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства.

Таким чином, когнітивний компонент виконує функцію набуття системи знань, розвитку пізнавальних інтересів, пізнавальних здібностей, пізнавальної активності, розумової діяльності у студентської молоді.

Як правило, самостійно проводити студентом відбір наукової інформації, яка є необхідною і достатньою на певному етапі навчання та результативно користуватися нею в процесі навчання, впливає на процес набуття знань, формування пізнавального інтересу, інтелектуальних почуттів та потреб.

Когнітивний компонент повинний забезпечити вільне володіння вчителем навичками опрацювання інформації та роботи з інформаційними

об'єктами, які відповідно впливають на навички вдосконалення професійних знань і умінь, знання міжпредметних зв'язків і т.д. Рівень розвитку когнітивного компоненту визначається повнотою, глибиною, системністю знань вчителя в його предметній області.

Розглянемо другу частину когнітивно-операційного компоненту, а саме операційний, який передбачає поетапне формування дослідницьких умінь і навичок, необхідних для успішного виконання завдань.

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до практичної педагогічної діяльності передбачає забезпечення процесу переходу від теорії до практики, тобто перетворення знань у вміння й навички. ІСПД вчителя тісно пов'язаний з основними професійними вміннями, що забезпечують його готовність до інноваційної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Таким чином, основою вмінь є знання, як дві невід'ємні та функціонально взаємопов'язані елементи будь-якої цілеспрямованої діяльності. Уміннями можуть бути дії як практичні – уміння запроваджувати інноваційні технології навчання, так і теоретичні (інтелектуальні) – уміння розробляти інноваційні освітні проекти, структурувати інформацію. Накопиченні людиною вміння не тільки визначають якість її діяльності й забезпечують досвід, а й можуть стати показником рівня загального розумового розвитку людини.

Окрім того, серед умінь слід виокремлювати такі, що пов'язані безпосередньо з осмисленням знань, і такі, що є тільки умовою, що сприяє самостійному сприйняттю та надбанню знань. Це уміння навчальної роботи (працювати з книгою, конспектувати, рецензувати; укладати бібліографічні картки, списки літератури тощо).

Не менш значущим представляє собою проблема формування в майбутніх учителів початкової школи саме творчих умінь, адже є потреба в оволодінні студентами не просто вміннями, а спеціальними професійними вміннями творчого характеру, що забезпечують успішність здійснення інноваційної діяльності. Такі вміння ми будемо називати інноваційними.

Важливим для формування інноваційних умінь у майбутнього вчителя початкової школи є те, що педагог, організуючи діяльність студентів, повинен уміло використовувати засоби і прийоми навчання й виховання, які б стимулювали їхні прагнення, потреби до особистого розвитку.

Різні аспекти проблеми формування творчих умінь досліджено в працях, та переносячи їх на інноваційну діяльність учителя початкової школи, ми визначили три групи інноваційних умінь: інтелектуальні; конструктивно-проективні; організаторсько-комунікативні; уміння здійснювати творчу та дослідницьку інформаційну діяльність.

І. Якиманська визначає інтелектуальні вміння як «психічні новоутворення, у яких фіксується накопичений досвід і реалізується можливість його постійного використання, завдяки чому він стає гнучким, оперативним і наповнюється новим змістом».

До інтелектуальних умінь В. Гриньова відносить «здатність особистості ефективно виконувати операції логічного мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, виділення головного тощо) у процесі оволодіння системою психолого-педагогічних знань, розв'язанні проблем і завдань у процесі професійної діяльності» [В.Гриньова, с.129].

У нашому дослідженні ми виділили такі **інтелектуальні уміння**, як: бачити й усвідомлювати проблему (проблемне бачення); висувати гіпотези, генерувати оригінальні ідеї, що відрізняються від існуючих уявлень; бачити перспективу розвитку освітніх процесів; аналітичне мислення (аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію; виділяти головне, відкидати другорядне) та креативне мислення (уявляти, фантазувати).

До **конструктивно-проективних умінь** відносяться вміння комбінувати, переносити знання й уміння в нову ситуацію; відбирати навчальну, наукову, мотиваційну інформацію, структурувати відповідно до теми заняття з урахуванням рівнів підготовленості учнів. А також, такі вміння передбачають планування своєї професійної діяльності та змісту інноваційної діяльності учасників навчально-виховного процесу з

урахуванням їхніх потреб та інтересів.

Організаторсько-комунікативні уміння. Упровадження інновацій у педагогічний процес та опрацювання великої кількості інформації потребує від учителя початкової школи чіткої організації навчально-виховного процесу, координації дій усіх суб'єктів, задіяних в інноваційному проекті, вимагає організаторських і комунікативних умінь.

До **організаторсько-комунікативних умінь**, якими повинні володіти майбутні вчителі початкової школи в процесі професійної підготовки, ми віднесли такі уміння: здійснювати організацію діяльності учасників інноваційних проектів; організовувати та залучати до активної інноваційної діяльності дітей, що спрямована на виконання поставлених завдань; уміння саморегуляції (уміння керувати своєю поведінкою, виявляти волюві якості); уміння співпрацювати, розвивати внутрішньокolleктивні стосунки учнів; уміння спілкуватися з усіма учасниками інноваційного процесу (школярами, колегами, батьками, органами управління освітою, спонсорами тощо); формувати комунікативні вміння в учнів у процесі їхньої інноваційної діяльності.

Уміння здійснювати творчу та дослідницьку інноваційну діяльність. Ця група вмінь передбачає вміння формулювати проблеми і генерувати нові ідеї, володіти методикою організації творчої інноваційної діяльності учнів, володіти імпрровізацією, театральною педагогікою, оригінальними прийомами і способами презентації навчальної інформації; уміння застосовувати раціональні прийоми пошуку, аналізу, відбору, систематизації, узагальнення, структурування та використання інформації; аналізувати соціальні явища і бачити їх значення стосовно до професійної діяльності, володіти методами наукового дослідження, вивчати пізнавальні інтереси, можливості учнів, аналізувати мотиви інноваційної діяльності

Зазначимо, що комплекс визначених інноваційних умінь учителя виділили з загальних професійно-педагогічних і творчих умінь, а критеріями відбору інноваційних умінь були характерні властивості та процесуальні сторони інноваційної діяльності вчителя. Зауважимо також, що інноваційні

вміння вчителя ми розглядаємо як спеціальні вміння, що перебувають в тісному взаємозв'язку з загальними професійно-педагогічними вміннями.

Отже, **когнітивно-операційний (діяльнісний) компонент** спрямоване на пізнавальну активність студентів при набутті та оволодінні цілісною системою знань, вмінь, навичок роботи з комп'ютерною технікою на рівні кваліфікованого користувача, уміння приймати ефективні рішення в проблемних ситуаціях та орієнтуватися в інформаційному середовищі.

Інформаційно-змістовний компонент в структурі інноваційного стилю педагогічної діяльності вчителя початкових класів розглядається як пошук та одержання професійно важливої інформації: її аналіз, обробка (систематизація, класифікація), перетворення, структурування, збереження та використання одержаних матеріалів безпосередньо у педагогічній та інноваційній роботах. Конкретизує знання та вміння, якими повинен володіти вчитель, щоб мати можливість побачити та нестандартно вирішити поставлені перед ним задачі.

Більшість автори-педагоги не проводять чіткої межі між поняттям інформація і знання. Проаналізувавши наукову літературу, ми дійшли висновку, що знання – це узагальнена й систематизована інформація, яку одержують учні в наслідок взаємодії з середовищем, і структурована навчальна інформація, яку передають їм викладачі у процесі навчання. Нові реалії педагогічної дійсності об'єктивно створюють передумови для вдосконалення підготовки майбутніх вчителів початкових класів, оволодіння сучасними технологіями – системою знань, умінь і навичок, необхідних для успішної організації навчального процесу в школі.

Інформація є загальним компонентом для всіх наук, яка пов'язує між собою різні за характером і змістом науки, тому інформаційні процеси мають місце практично в усіх предметних галузях. Особливої уваги заслуговує питання про розробку та подання навчальної інформації.

П.І. Підкасистий підкреслює, що інформаційний підхід до навчання ставить перед педагогікою в цілому низку проблем. Слід вводити нові форми

подання знань, що створюються за аналогії з інформаційними: текст, поділений на блоки, або інакше структурований, тезаурус, фрейм, дерево понять, гіпертекст та ін. Так, виникає питання про форми подання знань у навчальному процесі.

Структурування навчальної інформації – це процес, який полягає у спеціальній побудові навчального матеріалу і спрямований на обробку, цільову орієнтацію наукової інформації і адаптацією до навчальних умов.

Студенти мають знати, що не можна обмежуватися інформаційні процеси рамками обчислень і пасивного одержання або перетворення інформації (процеси складні й різноманітні). Вміння в процесі обробки інформації не тільки аналізувати, а й структурувати, синтезувати, що є досить важливою і особливо необхідною якістю для вчителя початкових класів. Оскільки саме йому доводиться формувати цілісний світогляд дитини, оперуючи різнопредметною інформацією.

Особистісно-рефлексивний компонент. Інноваційні процеси значно прискорюють оновлення системи освіти, виникають нові типи навчальних закладів, з'являється потреба в новому типі вчителя – це реалії сьогодення. Суспільство вимагає від учителя в залежності від соціальних, економічних та інформаційних змін постійного оновлення цілей, змісту, методів, форм та засобів освіти, навчання та виховання. У зв'язку з чим вчитель виконує функцію дослідника педагогічних інновацій та організатора впроваджень їх на практиці. Таким чином створюється нова генерація вчителів, які здібні до перетворюючої, продуктивної праці, тобто вчителів-майстрів, вчителів творців.

Дослідження Л.В. Кондрашової присвячено виявленню вимог до особистості вчителя, що являють собою основу компонентів педагогічного професіоналізму, який складається із: 1) ідейно-політичні якості: політична зрілість, ідейна переконаність, соціальна активність, почуття суспільного обов'язку; 2) професійні якості: глибокі знання в області своєї науки, спеціальності; 3) особистісні якості: вміння ставити педагогічні цілі і

визначати задачі навчально-виховної діяльності, розвивати інтерес до своєї науки, предмету, вести навчання з метою досягнення високих кінцевих результатів, ефективно проводити виховну роботу, вміння керувати навчальною і виховною роботою, вміння взаємодіяти з вихованцями;

Високий рівень майстерності вчителя, передбачає постійне удосконалення педагогічної і методичної майстерності організації і управління навчально-виховним процесом та оволодіння досвідом педагогічної діяльності.

Отже, сучасний стан розвитку інформаційного суспільства, освіти і науки дає можливість визначити загальні вимоги до особистості сучасного вчителя початкових класів, які складають основу його особистісного компонента:

1. Соціально-педагогічна спрямованість: установка на виконання соціального замовлення суспільства щодо формування нової особистісної позиції та нового змісту організації навчально-виховного процесу; формування системного світогляду як сукупності уявлень, що сприяють пошуку правильних рішень різноманітних суспільно-педагогічних проблем.

2. Професійно-педагогічна готовність: установка на засвоєння системи знань, передового досвіду; формування самосвідомості як усталеного ставлення до професії, що виявляється в системі мотивів, особистісних смислів і цілей; оволодіння системою основ наук, педагогічними вміннями та навичками.

3. Особистісна готовність: виявлення та розвиток особливостей індивідуально пізнавальних процесів; формування педагогічних здібностей; формування нового типу аналітичного, методологічного та проектно-конструктивного мислення, нового діалогічного стилю комунікаційної та інтелектуальної діяльності.

4. Психологічна готовність формування цілісного гармонійного світогляду як сукупності підходів до світобачення.

Формування інноваційного стилю педагогічної діяльності ми розглядаємо крізь призму його професійно-особистісного розвитку й саморозвитку притаманних учителю початкових класів інноваційного типу. Таких якостей можна назвати величезну кількість, але ми вважаємо системоутворювальними в інноваційній діяльності вчителя початкових класів такі: гуманістична спрямованість (любов до дітей, емпатія, комунікативність), творчість, відповідальність, самостійність, постійне самовдосконалення, ініціативність.

Варто зазначити, що особистісний компонент невіддільний від рефлексивного. Тому розглянемо **рефлексивний компонент**, який є важливим і необхідним у структурі інноваційного стилю майбутнього вчителя початкових класів. У практичному значенні рефлексію розглядають як здатність людини до самоаналізу, осмислення і переосмислення своїх предметно-соціальних відносин з навколишнім світом, що є необхідною складовою розвиненого інтелекту. У теоретичному розумінні рефлексія виступає як форма активного переосмислення людиною того чи іншого змісту інтелектуальної свідомості, діяльності, спілкування. [Бьенеме А. Высшее образование в Европе / А. Бьенеме // М.: 1987. – Т.12. - №4. – С. 34-39- с.18].

Рефлексія процес самопізнання особистістю внутрішніх актів та станів. Розвиненість її робить людину вільною, що дозволяє переходити від зовнішньої регуляції своєї поведінки до саморегуляції, свідомого керування власною поведінкою. Розвиток регуляції розглядається як об'єкт цілеспрямованого впливу.

Рефлексія дає можливість людині побачити себе ззовні очима іншого, зрозуміти себе, свої бажання, переживання, вчинки, тобто зрозуміти самого себе. Так і в педагогічній діяльності вчителя – постійне пізнання ситуації, дитини, себе, соціального оточення, умов взаємодії. Педагог має змінювати будь-яку ситуацію, щоб співучасник отримував в ній певний імпульс до розвитку: ставати розумнішим, добрішим, сміливішим.

Для педагога рефлексивні вміння необхідні для застосування загальних знань у конкретних ситуаціях своєї професійної діяльності. Будь-яку навчальну ситуацію необхідно перетворювати в педагогічну, завдяки чому з'являється умова для формування рефлексії, яка активізує діяльність учителя. Розкриває його творчий потенціал, дає можливість оволодіти новими освітніми методиками й технологіями.

Отже, **рефлексивний компонент** ІСПД вчителя визначається його відношенням до себе і до світу, до своєї практичної діяльності та її здійснення. Вона включає самосвідомість, самоконтроль, самооцінку, розуміння власної значущості в колективі і розуміння результатів своєї діяльності, відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе і самореалізації в професійній діяльності через засоби ІКТ. Розвиток кожного компоненту ІКТ-компетентності пов'язаний з формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи.

Характеристика кожного компоненту ІСПД вчителя початкових класів дозволила виокремити критерії та рівні готовності.

Термін критерії походить від латинського *criteria*, що в перекладі означає мірило. Критерії визначаються як ознака, на основі якої проводиться оцінка, ступінь розвитку тієї чи іншої якості. Виокремлення критерій завжди пов'язано із застосуванням певних показників, як об'єктивної кількісної та якісної міри відбуття явища, що вивчається. Кожен критерій оцінює окремий компонент і входить цілісну систему, яка визначає рівень сформованості того чи іншого компоненту інноваційного стилю педагогічної діяльності.

Основні критерії сформованості інноваційного стилю педагогічної діяльності нами було обрано:

Перший критерій – **мотиваційно-цільовий**, визначається пізнавальною потребою, рівнем домагань, мотивом навчання, вміння визначати власну професійну позицію, спрямовувати свою діяльність на ефективну педагогічну взаємодію.

Другий критерій **сформованість знань** щодо опрацювання значної кількості інформації, сформованість знань, щодо способів структурування і форм подання навчальної інформації.

Третій критерій **уміння та навички використовувати інформацію**: креативність вчителя, його мобільність, інноваційний підхід до педагогічної діяльності і складають суттєву ознаку, на основі якої можна зробити висновки наскільки вираженим є його стиль, наскільки він впливає, організовує та розвиває. Уміння подавати навчальну інформацію за допомогою різних форм, уміння аналізувати педагогічні ситуації з використанням різних форм їх подання, знання студентами спеціальної методології.

Четвертий критерій – **особистісний розвиток**: здатність керувати собою, чіткі особисті цілі, уміння спиратися на постійний власний розвиток, звичка вирішувати проблеми, винахідливість та здатність до інновацій, що забезпечують основу адекватної самооцінки особистістю своїх можливостей по відношенню до вимог ефективного професійного розвитку. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і ядро мотивації життєвої активності. Творчість вчителя, яка передбачає постійне удосконалення педагогічної і методичної майстерності організації і управління навчально-виховним процесом та оволодіння досвідом інноваційної діяльності.

На підставі виділених компонентів, критеріїв і показників виділено три рівні сформованості інноваційного стилю педагогічної діяльності: високий, середній, низький.

На підставі виділених компонентів, критеріїв і показників виділено два рівня сформованості інноваційного стилю педагогічної діяльності: високий, достатній.

Достатній рівень: не завжди виявляли пізнавального інтересу, має уявлення про стиль педагогічної діяльності, знає шляхи його формування,

наявні елементарні знання, вміння й навички роботи з інформацією її структуруванням, але вони використовуються епізодично та виникає певна важкість у встановленні логічних закономірностей, прагне формувати власний стиль педагогічної діяльності.

Високий рівень: сформована пізнавальна потреба, усвідомлення професійної значущості. Демонструвати наявність яскраво виражених інтелектуальних здібностей, теоретичних знань, умінь і навичок щодо роботи з інформацією та структурування її різними способами та подання за допомогою різних форм. Знання та розуміння про сутність стилю педагогічної діяльності, його роль і структуру, виявляє інноваційний підхід до своєї роботи, прагне до самовдосконалення.

Короткий словник спеціальних термінів

Глобалізація освіти – одна з фундаментальних тенденцій розвитку освіти. Відображає формування єдиного соціального, інформаційного і освітнього простору в масштабах усієї планети, в тому числі, через діяльність засобів масової інформації, канали Internet.

Засоби інформатизації освіти – це засоби нових інформаційних технологій разом з навчально-методичним, нормативно-технічним і організаційно-інструктивним матеріалом, що забезпечує їх педагогічно доцільне використання.

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності - цілісна система операцій, що забезпечує ефективну взаємодію вихователя з вихованцями і визначається цілями, завданнями професійної діяльності, властивостями різних рівнів індивідуальності педагога.

Інноватика педагогічна – вчення про створення педагогічних нововведень, їхню оцінку та освоєння педагогічним співтовариством, використання і застосування на практиці.

Інноваційна компетентність педагога – система його мотивів, знань, умінь і навичок, особистісних якостей, які забезпечують ефективність використання ним сучасних педагогічних інновацій.

Інноваційна педагогічна діяльність – вищий ступінь педагогічної творчості; педагогічне винахідництво нового у педагогічній практиці, що спрямоване на формування творчої особистості, враховує соціально-економічні, екологічні, політичні, демографічні зміни у суспільстві і

виявляється у цілепокладанні, визначенні мети, завдань, змісту й технології інноваційного навчання та виховання.

Інноваційна культура педагога – система освоєних особистістю педагогічних засобів, що забезпечують інноваційний спосіб діяльності, системоутворюючим елементом якої є цінності «інноваційного плану».

Інноваційне навчання – процес і результат навчальної діяльності, яка стимулює інноваційні зміни в соціальному середовищі.

Інноваційне середовище – педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу освітнього закладу.

Інноваційний потенціал педагога – сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, що виражає готовність удосконалювати педагогічну діяльність, а також наявність внутрішніх засобів і методів, які забезпечують цю готовність.

Інновація педагогічна – сукупність нових професійно-педагогічних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання й навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; цілісна теоретична, технологічна і методична концепція оновлення педагогічної діяльності, що забезпечує її вихід на якісно новий рівень; процес освоєння нового.

Інформатизація освіти – одна з глобальних тенденцій розвитку освіти, пов'язана з розширенням застосування комп'ютерів, інформаційних мереж і технологій в освітній практиці.

Інформаційні засоби навчання – матеріальні умови реалізації інформатизації освіти, комп'ютерні та інші засоби навчання.

Креативна особистість – особистість, яка має внутрішні передумови, що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану зовні пошукову та перетворювальну діяльність.

Креативність – стійка властивість людського індивіду, що обумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості.

Критичне мислення – здатність аналізувати інформацію з позицій логіки, вміння виносити обґрунтовані судження, рішення і застосовувати одержані результати як до стандартних, так і до нестандартних ситуацій, питань і проблем.

Педагогічна майстерність – високий рівень оволодіння педагогічною діяльністю: комплекс спеціальних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, що дозволяють педагогу ефективно управляти навчально-пізнавальною діяльністю тих, хто навчається, і здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив і взаємодію.

Медіаосвіта – це навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа, розглядуваних як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці.

Медіаграмотність – сукупність знань, навичок та умінь, які дозволяють особистості аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і формах для різних типів медіа, а також розуміти і аналізувати складні процеси функціонування медіа у суспільстві, їх та вплив.

Медіакультура (media cultur) – особливий тип культури інформаційного суспільства та сукупність матеріальних і інтелектуальних цінностей в області медіа, а також історично певна система їх відтворення і функціонування в соціумі. Будучи складною інтегративною якістю в структурі його особистості, являє собою сукупність потреб, можливостей і підготовленості у сфері медіа й спрямована на збереження, трансляцію, застосування цінностей медійного суспільства в професійно-педагогічній діяльності.

Мультикультурна освіта – освіта, спрямована на збереження і розвиток всієї різноманітності культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності, які існують в даному суспільстві, на передачу цієї спадщини, а також інноваційних новоутворень молодому поколінню.